

ГОСУДАРСТВЕННОЕ БЮДЖЕТНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КРЫМ
«КРЫМСКИЙ ИНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ»

Кафедра украинской филологии

«СОГЛАСОВАНО»
Руководитель ОПОП
(Шацкий И.В.)
« 06 » 03 2018 г.

«УТВЕРЖДАЮ»
Заведующая кафедрой
(Грозьян Н.Ф.)
« 06 » 03 2018 г.

ПРОГРАММА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИТОГОВОЙ АТТЕСТАЦИИ

Направление подготовки 45.03.01 Филология

Профиль подготовки «Преподавание филологических дисциплин
(английский язык и литература, украинский язык и литература)»

Факультет филологический

Симферополь, 2018

Программа комплексного государственного экзамена по украинскому языку и литературе / английскому языку и литературе по направлению (специальности) подготовки 45.03.01 Филология, профиль (специализация) подготовки Преподавание филологических дисциплин (английский язык и литература, украинский язык и литература)

рассмотрена и утверждена на заседании кафедры украинской филологии «06» марта 2018 г., протокол № 11;

рассмотрена и утверждена на заседании кафедры английской филологии «20» марта 2018 г., протокол № 9

Пояснительная записка

Целью итоговой государственной аттестации является установление уровня подготовки бакалавра и соответствия его подготовки требованиям ФГОС ВО по данному направлению подготовки с учетом профилизации (45.03.01 Филология. Профиль Преподавание филологических дисциплин). Методические рекомендации итоговой государственной аттестации формируется как единый документ на основе требований ФГОС ВО и содержания основной образовательной программы, включает перечень проверяемых компетенций и используемые оценочные средства.

Требования к государственному экзамену определяются следующими нормативными документами:

Федеральные законы Российской Федерации: «Об образовании» (от 10 июля 1992 года №3266-1) и «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» (от 22 августа 1996 года №125-ФЗ);

Федеральные законы Российской Федерации: «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации в части изменения понятия и структуры государственного образовательного стандарта» (от 1 декабря 2007 года № 309-ФЗ) и «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации (в части установления уровней высшего профессионального образования)» (от 24 декабря 2007 года № 232-ФЗ).

Типовое положение об образовательном учреждении высшего профессионального образования (высшем учебном заведении), утвержденное постановлением Правительства Российской Федерации от 14 февраля 2008 года № 71 (далее – Типовое положение о вузе);

Федеральный государственный образовательный стандарт высшего образования (ФГОС ВО) по направлению подготовки 45.03.01 «Филология», профиль «Преподавание филологических дисциплин», утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от «7» августа 2014 г. № 947;

Устав ГБОУВОРК «КИПУ» от 19 ноября 2014г. Приказ №287;

Положение об итоговой государственной аттестации выпускников ГБОУ ВО РК «КИПУ», утвержденное Ученым советом университета протокол № 4 от 29 декабря 2014 г.,

Итоговые аттестационные испытания предназначены для определения практической и теоретической подготовленности бакалавра филологии к выполнению образовательных задач, установленных государственным образовательным стандартом.

Программа государственных экзаменов и критерии оценки выпускных квалификационных работ и ответов на государственных экзаменах утверждаются высшим учебным заведением с учетом рекомендаций учебно-методических объединений вузов.

К итоговым аттестационным испытаниям, входящим в состав итоговой государственной аттестации, допускается лицо, успешно завершившее в полном объеме освоение основной образовательной программы по

направлению подготовки высшего образования, разработанной высшим учебным заведением в соответствии с требованиями федерального государственного образовательного стандарта высшего образования.

При условии успешного прохождения всех установленных видов итоговых аттестационных испытаний, входящих в итоговую государственную аттестацию, выпускнику высшего учебного заведения присваивается соответствующая квалификация (бакалавр) и выдается диплом государственного образца о высшем образовании.

Квалификационная характеристика выпускника

Выпускник, получивший степень (квалификацию) бакалавра, должен *быть готов* к следующим видам профессиональной деятельности:

научно-исследовательская в научных и научно-педагогических учреждениях, организациях и подразделениях;

педагогическая в системе среднего общего и среднего специального образования;

проектная деятельность в образовательных и культурно-просветительских учреждениях, литературных и литературно-художественных музеях, в социально-педагогической, гуманитарно-организационной, книгоиздательской, массмедийной и коммуникативной областях;

организационно-управленческая деятельность во всех вышеперечисленных сферах.

В результате освоения программы бакалавриата у выпускника должны быть сформированы общекультурные, общепрофессиональные и профессиональные компетенции.

Выпускник программы бакалавриата должен обладать следующими **общекультурными компетенциями (ОК):**

способностью использовать основы философских знаний для формирования мировоззренческой позиции (ОК-1);

способностью анализировать основные этапы и закономерности исторического развития общества для формирования гражданской позиции (ОК-2);

способностью использовать основы экономических знаний в различных сферах жизнедеятельности (ОК-3);

способностью использовать основы правовых знаний в различных сферах жизнедеятельности (ОК-4);

способностью к коммуникации в устной и письменной формах на русском и иностранном языках для решения задач межличностного и межкультурного взаимодействия (ОК-5);

способностью работать в коллективе, толерантно воспринимая социальные, этнические, конфессиональные и культурные различия (ОК-6);

способностью к самоорганизации и самообразованию (ОК-7);

способностью использовать методы и средства физической культуры для обеспечения полноценной социальной и профессиональной деятельности (ОК-8);

способностью использовать приемы первой помощи, методы защиты в условиях чрезвычайных ситуаций (ОК-9);

способностью использовать основные положения и методы социальных и гуманитарных наук (наук об обществе и человеке), в том числе психологии и педагогики, в различных сферах жизнедеятельности (ОК-10).

Выпускник программы бакалавриата должен обладать следующими **общефессиональными компетенциями (ОПК):**

способностью демонстрировать представление об истории, современном состоянии и перспективах развития филологии в целом и ее конкретной (профильной) области (ОПК-1);

способностью демонстрировать знание основных положений и концепций в области общего языкознания, теории и истории основного изучаемого языка (языков), теории коммуникации (ОПК-2);

способностью демонстрировать знание основных положений и концепций в области теории литературы, истории отечественной литературы (литератур) и мировой литературы; представление о различных жанрах литературных и фольклорных текстов (ОПК-3);

владением базовыми навыками сбора и анализа языковых и литературных фактов, филологического анализа и интерпретации текста (ОПК-4);

свободным владением основным изучаемым языком в его литературной форме, базовыми методами и приемами различных типов устной и письменной коммуникации на данном языке (ОПК-5);

способностью решать стандартные задачи профессиональной деятельности на основе информационной и библиографической культуры с применением информационно-коммуникационных технологий и с учетом основных требований информационной безопасности (ОПК-6).

Выпускник программы бакалавриата должен обладать **профессиональными компетенциями (ПК)**, соответствующими виду (видам) профессиональной деятельности, на который (которые) ориентирована программа бакалавриата:

научно-исследовательская деятельность:

способностью применять полученные знания в области теории и истории основного изучаемого языка (языков) и литературы (литератур), теории коммуникации, филологического анализа и интерпретации текста в собственной научно-исследовательской деятельности (ПК-1);

способностью проводить под научным руководством локальные исследования на основе существующих методик в конкретной узкой области филологического знания с формулировкой аргументированных умозаключений и выводов (ПК-2);

владением навыками подготовки научных обзоров, аннотаций, составления рефератов и библиографий по тематике проводимых исследований, приемами библиографического описания; знание основных библиографических источников и поисковых систем (ПК-3);

владением навыками участия в научных дискуссиях, выступления с сообщениями и докладами, устного, письменного и виртуального (размещение в информационных сетях) представления материалов собственных исследований (ПК-4);

педагогическая деятельность:

способностью к проведению учебных занятий и внеклассной работы по языку и литературе в организациях основного общего, среднего общего и среднего профессионального образования (ПК-5);

умением готовить учебно-методические материалы для проведения занятий и внеклассных мероприятий на основе существующих методик (ПК-6);

готовностью к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися (ПК-7);

проектная и организационно-управленческая деятельность:

владением навыками участия в разработке и реализации различного типа проектов в образовательных, научных, и культурно-просветительских организациях, в социально-педагогической, гуманитарно-организационной, книгоиздательской, массмедийной и коммуникативной сферах (ПК-11);

способностью организовать самостоятельный профессиональный трудовой процесс; владение навыками работы в профессиональных коллективах; способностью обеспечивать работу данных коллективов соответствующими материалами при всех вышеперечисленных видах профессиональной деятельности (ПК-12).

Структура итоговой государственной аттестации

Итоговая государственная аттестация бакалавра включает защиту выпускной квалификационной работы и государственный экзамен по украинскому языку и литературе / по английскому языку и литературе)

**ПРОГРАММА ГОСУДАРСТВЕННОГО ЭКЗАМЕНА ПО
УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ**

Государственный экзамен по направлению подготовки 45.03.01 «Филология» предусматривает проверку (итоговый контроль) знаний фундаментально-теоретического и прикладного характера, полученных выпускником за весь период обучения, а также сформировавшихся умений, свидетельствующих о его профессиональной подготовленности.

В соответствии с этими целями на государственном экзамене выпускнику предлагается комплексный экзаменационный билет, который включает в себя три вопроса:

Теоретический вопрос по украинскому языку;

Теоретический вопрос по украинской литературе литературе;

Практическое задание по украинскому языку.

**ПРОГРАММА ИТОГОВОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ
АТТЕСТАЦИИ ПО УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ
РОЗДІЛ 1. «Сучасна українська літературна мова»**

Тема 1. ФОНЕТИКА

Визначення мови. Зміст понять " загальнонародна мова" та "літературна мова". Походження української мови. Становлення української літературної мови. Періодизація української літературної мови (за працями С.Я. Ермоленко, І.Огієнка, В. Русанівського, Г. Півторака). Генеалогічна, типологічна, територіальна (регіональна), функціональна класифікації мов. Українська мова серед інших мов світу.

Фонетика як наука про звукову будову мови. Зв'язок фонетики з іншими лінгвістичними й нелінгвістичними науками. Поняття про сегментні й супрасегментні (суперсегментні) одиниці фонетики. Анатомо-фізіологічний, акустичний і лінгвістичний аспекти вивчення звуків мови. Фонетика і фонологія. Поняття про фонему. Кількісно-якісний склад фонем у сучасній українській літературній мові. Будова мовного апарату людини. Поняття про артикуляційну базу. Особливості артикуляційної бази української мови. Враховування цих особливостей у процесі вдосконалення української вимови. Роль звукової системи мови в житті суспільства. Принципи поділу звуків на голосні та приголосні. Артикуляційна класифікація голосних. Артикуляційна класифікація приголосних. Протиставлення приголосних звуків за твердістю-м'якістю. Парні й непарні приголосні за характеристикою твердості – м'якості. Їх функціонування в мовленнєвому потоці. Протиставлення приголосних за дзвінкістю - глухістю. Парні й непарні приголосні за ознаками дзвінкості-глухості, їх функціонування в потоці мовлення.

Наголос, його природа й функції.

Фонетичне слово. Енклітики і проклітики. Природа і функції наголосу в сучасній українській літературній мові. Основні акцентуаційні парадигми.

Звуки в потоці мовлення. Асиміляція, дисиміляція, акомодация.

Засоби милозвучності в українській мові.

Поняття складу. Склад як поле реалізації супрасегментних явищ.

Чергування. Історичні й живі чергування. Основні типи чергувань голосних в українській мові. Основні типи чергувань приголосних в українській мові.

Літературна мовна норма.

Орфоепія, її значення.

Фонематичні та фонетичні помилки у вимові (орфоепія та орфофонія).

Головніші правила вимови голосних у сучасній українській літературній мові.

Головніші правила вимови приголосних у сучасній українській літературній мові. Особливості вимови слів іншомовного походження. Милозвучність української мови.

Орфоепічні словники сучасної української літературної мови. Побудова таких словників.

Транскрипція. Фонематична, фонетична та орфоепічна види транскрипції.

Графіка й орфографія. Графічні засоби української мови. Український алфавіт. Основні принципи орфографії(історичний, фонетичний, морфологічний). Історія українського правопису.

Тема 2. ЛЕКСИКОЛОГІЯ

Лексикологія як наука про словниковий склад мови. Два підходи до опису слова в лексикології: системно-семасіологічний (слово з погляду його значення, зв'язки слова з іншими словами в контексті і системі мови) і соціолінгвістичний (слово з погляду його хронологічних, соціальних і територіальних характеристик).

Лексична семантика – основний розділ лексикології. Відношення лексичної семантики до семасіології та ономасіології.

Зв'язки лексикології з іншими розділами науки про українську мову: лексикографією, фонетикою, словотвором, морфологією і синтаксисом.

Основні методи лексикології (лінгвістичні, психолінгвістичні, статистичні). Системно-семасіологічний аспект лексики

Слово як одиниця лексичного рівня мови. Слово – знакова одиниця. Лексичне значення слова. Денотативний характер лексичного значення. Понятійна основа лексичного значення. Прагматичний аспект лексичного значення. Оцінні компоненти в лексичному значенні. Асоціативні ознаки (конотації), пов'язані зі словом. Лексичне і граматичне значення. Сполучувальні властивості слова, що визначаються його лексичним і граматичним значенням.

Співвідношення форми і змісту в слові. Мотивованість і немотивованість слова і значення. Внутрішня форма слова, її види.

Типи слів за загальним лексичним значенням: самостійні, службові й вигуківі; повнозначні та займенникові.

Імена власні й загальні. Ономастика як наука про власні назви.

Імена конкретні й абстрактні.

Принципи й методи опису лексичного значення. Поняття про компонентний аналіз.

Багатозначність слова (полісемія). Семантична структура полісемічного слова. Ієрархія значень і типи багатозначності в українській мові (радіальна, ланцюжкова, радіально- ланцюжкова).

Метафора як спосіб семантичної деривації. Узуальні й оказіональні метафоричні перенесення.

Метонімія як спосіб семантичної деривації. Продуктивні моделі метонімічних перенесень. Синекдоха як різновид метонімії.

Смислові відношення між лексико-семантичними варіантами (ЛСВ) багатозначного слова. Питання про загальне значення слова.

Дифузність лексичних значень полісемічного слова і її текстові вияви. Способи тлумачення лексичного значення слова. Передача полісемії і типів лексичних значень слів у тлумачних словниках української мови. Найважливіші тлумачні словники, їх характеристика.

Лексична омонімія в українській мові. Типи лексичних омонімів: повні й неповні (часткові). Відмежування лексичних омонімів від випадків відносної омонімії (омофонів, омоформ, омографів). Джерела лексичних омонімів. Проблема розмежування омонімії й полісемії. Стилiстичне використання омонімів у мовленні. Словники омонімів.

Пароніми в українській мові. Співвідношення явищ паронімії з фонеморфологічною варіантністю слова, народною етимологією. Паронімія й парономазія. Словники паронімів. Використання паронімії й парономазії в мові художньої літератури.

Синонімія як фундаментальний тип відношень мовних одиниць. Лексичні синоніми. Визначення синонімів. Умови синонімізації. Абсолютна синонімія. Повна і неповна (ідеографічна) синонімія. Нейтралізація семантичних відмінностей ідеографічних синонімів. Інші типи відмінностей між синонімами (граматичні, стилістичні, емоційно-експресивні, жанрові, соціальні, територіальні). Синонімічний ряд і його домінанта. Поняття про синонімічне гніздо. Поняття про квазісиноніми.

Синоніми системно-мовні і ситуативно-мовленнєві, їхня роль у текстотворенні. Стилiстичні прийоми, побудовані на синонімії. Словники синонімів української мови.

Лексичні антоніми, їх визначення. Логічна та лінгвістична основа антонімів. Структурні й семантичні типи антонімів. Синонімічно-антонімічні зв'язки. Поняття про енантіосемію. Антонімія системно-мовна та ситуативно-мовленнєва. Текстові функції антонімів. Стилiстичні прийоми, побудовані на антонімії. Словники антонімів української мови.

Лексичні конверсиви. Структурні та семантичні типи конверсивів. Відмінності конверсивів від синонімів та антонімів. Квазіконверсиви. Гіпоніми й гіпероніми.

Лексична синтагматика. Закон семантичної узгодженості слів. Граматична, семантична і лексична сполучуваність. Поняття про валентність

слова. Словники сполучуваності, валентностей, асоціативні. Соціолінгвістичний аспект лексики.

Лексичні шари української лексики з погляду її походження. Споконвічно українські слова (індоєвропейські, праслов'янські, давньоруські) і власне українські. Етимологічні словники української мови.

Лексичні запозичення в українській мові. Фонетичні, граматичні і лексичні закономірності, що супроводжують освоєння запозичених слів. Семантичні процеси при запозиченні слів. Класифікація запозичень за походженням (джерелами) і тематичними групами. Екзотизми й варваризми.

Калькування й кальки. Типи лексичних кальок. Інтернаціональна лексика. Запозичена лексика в тлумачних словниках і словниках іншомовних слів. Соціальна й територіальна диференціація лексики української мови. Лексика загальнонародна й лексика обмеженого вжитку.

Науково-технічна й професійна термінологія. Специфіка терміна. Джерела термінотворення в українській мові. Поняття про термінологізацію загальнонародної лексики і детермінологізацію терміна. Словники термінів.

Професіоналізми, відмінності їх від термінів.

Жаргонна лексика. Арго. Використання жаргонної та арготичної лексики в літературній мові. Словники жаргонної та арготичної лексики.

Діалектизми, види їх. Функції в тексті. Словники діалектної лексики.

Динамічні потенції лексико-семантичної системи мови. Активна й пасивна лексика. Застаріла лексика: історизми й архаїзми. Неологізми, їх різновиди і шляхи появи в мові. Оказіональні й потенційні слова.

Словники нових слів і значень. Словники архаїзмів.

Стилістична диференціація лексики української мови. Лексика стилістично нейтральна (міжстильова) і стилістично забарвлена. Розмовна лексика, її види. Книжна лексика, її види. Система стилістичних поміток у тлумачних словниках української мови.

Фразеологія. Фразеологізми, їх схожість і відмінність від інших мовних одиниць. Питання про обсяг фразеології і типи її одиниць. Стійкість і

варіантність фразеологізмів. Системна організація фразеології. Фразеологічна парадигматика: фразеологічні синоніми, антоніми. Фразеологічна багатозначність. Фразеологічні омоніми. Фразеологічна синтагматика.

Фразеологія української мови з погляду її походження. Стилїстична диференціація фразеологізмів. Фразеологічні словники української мови.

Лексикографія. Енциклопедичні й лїнгвістичні словники. Типи лїнгвістичних словників. Тлумачні словники української мови. Структура словникової статті у тлумачних словниках. З історії української лексикографії. Сучасний стан лексикографії в Україні.

Тема 3. МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР

Морфеміка як рівень мовної системи та як розділ мовознавства.

Поняття про морфеміку і морфемологію. Предмет і завдання морфеміки. Зв'язок морфеміки зі словотвором і морфологією. Основні одиниці морфеміки та їхні характеристики.

Морфема як знакова одиниця мови. Морфема і слово. Морф і морфема. Комплексний критерій об'єднання морфів у морфему: а) тотожність значень; б) тотожність або подібність фонемного складу. Аломорфи і варіанти морфем. Класифікація морфем (морфів): за функцією, місцем розташування в слові (словоформі), значенням, походженням. Морфемі кореневі й афіксальні. Коренева морфема. Слова спільного кореня. Зв'язані корені. Афіксальні морфемі. Типи афіксальних морфем: суфікс, префікс, постфікс, інтерфікс, флексія. Функції, семантика, структура афіксів. Словотвірні й формотвірні афікси. Основа слова і закінчення. Поняття основи. Подільність основи. Основи з вільним коренем і основи зі зв'язаним коренем. Сполучуваність морфем. Валентність основ. Валентність префіксів. Валентність суфіксів. Обмеження в сполучуваності морфем. Активність і продуктивність морфем. Морфемна структура слова. Морфемна довжина слова. Морфемна глибина слів сучасної української мови. Явища, зумовлені

асиметрією в морфемних зонах: синонімія, омонімія. Основні шляхи розвитку морфеміки.

Словотвір сучасної української літературної мови як об'єкт наукового вивчення і як розділ мовознавства. Загальнотеоретичне і практичне значення розробки питань словотвору. Місце словотвору в системі наук про мову.

Словотвір і морфемна будова слова. Зв'язок проблем словотвору з проблемами морфемної будови слова. Способи словотвору і структурні класи слів. Відмінність морфемного від словотвірного аналізу.

Основні поняття і терміни словотвору: твірна основа (твірна база), структурні різновиди твірних основ; словотворчі засоби (основні і допоміжні); способи словотвору; ознаки, за якими розрізняються способи словотвору; непохідне і похідне слово; словотвірна пара; словотвірний пучок; словотвірний ланцюжок; словотвірне значення; словотвірне гніздо; словотвірний тип; словотвірна модель; словотвірний розряд; словотвірна категорія; словотвірний клас; словотвірна парадигма.

СПОСОБИ СЛОВОТВОРУ:

1. Морфологічний спосіб творення слів: суфіксація, префіксація, префіксально-суфіксальний різновид, флективний різновид, аббревіація, складання. Специфіка кожного з різновидів морфологічного способу словотворення.

2. Лексико-семантичний спосіб. Джерела лексико-семантичних дериватів, основні моделі.

3. Лексико-синтаксичний спосіб. Специфіка лексико-синтаксичних утворень.

4. Морфолого-синтаксичний спосіб. Специфіка морфолого-синтаксичного словотвору. Різновиди морфолого-синтаксичного словотвору: субстантивація, ад'єктивація, прономіналізація, адвербіалізація.

Словотвір іменників. Іменники, утворені морфологічним способом. Суфіксальні утворення. Префіксальні утворення. Префіксально-суфіксальні утворення. Іменники, утворені складанням. Неморфологічні способи

творення іменників: лексико-семантичний, лексико-синтаксичний, морфолого-синтаксичний.

Словотвір прикметників. Морфологічний спосіб творення прикметників: суфіксальний, префіксальний, префіксально-суфіксальний, складання основ. Утворення прикметників від географічних назв.

Творення числівників: прості, складні і складені кількісні числівники; морфологічний склад збірних, неозначених і дробових числівників; творення порядкових числівників.

Словотвір прислівників, Дієслівних форм, Службових слів, Вигуків, Звуконаслідувальних слів.

Правила словотвірного аналізу слова.

Тема 4. МОРФОЛОГІЯ

Морфологія як учення про граматичні форми слова і граматичні категорії. Лексичне і граматичне значення слова. Способи вираження граматичних значень слова в українській мові. Граматична форма слова і граматична категорія.

Частини мови в українській мові. Питання про частини мови та їх класифікацію в мовознавчій літературі. Принципи виділення частин мови. Слова самостійні і службові.

ІМЕННИК

Визначення іменника як частини мови, його граматичні категорії та синтаксична роль. Семантичні групи іменників: власні і загальні назви, назви істот і неістот; значення конкретне (предметне, речовинне, збірне) та абстрактне. Граматичні особливості семантичних груп іменників.

Категорія роду як одна з основних морфологічних ознак іменника. Поділ іменників за родами. Засоби вираження категорії роду іменників. Граматичний рід аббревіатур, іменників іншомовного походження та деяких власних назв. Іменники спільного роду. Хитання в роді.

Категорія числа. Значення категорії числа. Іменники, що мають тільки форми однини або тільки форми множини. Вживання форм числа. Залишки форм двоїни в сучасній українській літературній мові та в народних говорах.

Категорія відмінка. Значення категорії відмінка. Система відмінків у сучасній українській мові. Основні значення відмінків.

Способи вираження значень відмінка, роду й числа в іменниках, що не мають форм словозміни.

Відмінювання іменників. Поділ на відміни і групи. Система відмінкових форм однини та множини. Зауваження до відмінкових форм іменників.

Іменники, що в сучасній українській мові перебувають поза чотирма відмінами.

Особливості відмінювання українських і неукраїнських власних назв (прізвищ, топонімів). Відмінювані і невідмінювані аббревіатури.

ПРИКМЕТНИК

Визначення прикметника як частини мови. Морфологічні властивості й синтаксична роль прикметників. Граматична залежність категорії роду, числа й відмінка прикметників. Прикметники якісні, відносні і присвійні. Відмінність між ними у значенні та в граматичному вираженні. Перехід відносних прикметників у якісні.

Засоби безвідносного і відносного вираження міри ознаки. Ступені порівняння прикметників. Значення прикметників вищого ступеня. Засоби утворення прикметників вищого ступеня. Значення прикметників найвищого ступеня. Засоби утворення прикметників найвищого ступеня.

Відмінювання прикметників. Повні й короткі форми прикметників. Залишки нечленних та нестягнених членних прикметників у сучасній українській мові, сфера їх уживання. Тверда і м'яка групи прикметників. Сучасні відмінкові форми прикметників. Особливості відмінювання прикметників з другою частиною – лиций. Відмінювання субстантивованих прикметників.

ЧИСЛІВНИК

Питання про місце числівників у системі частин мови. Визначення числівника.

Поділ числівників за значенням. Кількісні числівники як основний розряд числівників. Питання про порядкові та неозначено-кількісні числівники. Іменники, що виражають поняття кількості, та відмінність їх від числівників.

Поділ числівників за будовою. Неоднорідність морфологічної структури числівників. Генетичний зв'язок числівників з іменниками й прикметниками. Граматичні категорії числівника. Синтаксичні зв'язки числівників з іменниками. Стилiстичні особливості числівників з іменниками.

Відмінювання числівників різних розрядів.

ЗАЙМЕННИК

Місце займенника в системі частин мови. Визначення займенника. Особливості граматичних категорій займенника. Відсутність категорій роду й числа в окремих типах займенників. Суплетивні форми займенника.

Поділ займенників за значенням. Групи займенників, співвідносні з іншими частинами мови. Стилiстичні функції різних розрядів займенників.

Розрізнення займенників і інших омонімічних з ними частин мови. Проніміналізація.

Відмінювання різних розрядів займенників. Короткі історичні пояснення про утворення окремих форм займенників.

ДІЄСЛОВО

Визначення дієслова. Основні граматичні категорії і форми дієслова. Синтаксична роль дієвідмінюваних і недієвідмінюваних дієслівних форм. Інфінітив,

Категорія часу. Значення та вживання форм теперішнього, минулого, давноминулого та майбутнього часу в українській мові. Утворення форм теперішнього, минулого, давноминулого й майбутнього часів (з історичним поясненням).

Категорія особи. Значення й граматичні способи вираження категорії особи. Зауваження до окремих особових форм. Безособові дієслова.

Категорія способу. Значення та вживання дійсного, умовного та наказового способів. Утворення форм умовного й наказового способів.

Категорія виду. Значення категорії виду дієслова. Дієслова доконаного виду їх групи. Дієслова недоконаного виду, їх групи. Видові пари дієслів. Видові ланцюжки. Одно – і двовидові дієслова. Способи творення дієслівних видів.

Категорія стану дієслова. Перехідність, засоби її вираження. Стани дієслова: активний, зворотно-середній, пасивний. Дієслова, яким не властива категорія стану.

Категорія числа і роду в дієслівних формах.

Типи дієвідмін. Дієслова I та II дієвідміни й атематичні дієслова. Розрізнення дієвідмін за морфологічними ознаками інфінітива.

Утворення дієслівних форм від основи теперішнього часу та від основи інфінітива.

Способи словотвору дієслів.

Дієприкметник як проміжний розряд між дієсловом і прикметником. Синтаксична роль дієприкметника. Активні й пасивні дієприкметники та їх творення. Безособові форми дієприкметникового походження на -но, -то та їх синтаксична роль.

Дієприслівник як проміжний розряд між дієсловом і прислівником. Синтаксична роль дієприслівника. Утворення дієприслівників.

ПРИСЛІВНИК

Визначення прислівника. Морфологічні ознаки прислівників та їх синтаксична роль. Групи прислівників за значенням. Групи прислівників за походженням. Ступені порівняння прислівників. Емоційно забарвлені прислівники.

Питання про безособово-предикативні слова (слова «категорії стану»).

Модальні слова. Групи за значенням і вживанням.

ПРИЙМЕННИК

Визначення прийменника. Морфемний склад прийменників. Утворення прийменників від інших частин мови. Значення і вживання прийменників. Основні значення прийменникових конструкцій.

СПОЛУЧНИК

Визначення сполучника. Поділ сполучників за походженням і будовою. Сполучники сурядності і підрядності. Сполучники та сполучні слова.

ЧАСТКИ

Визначення частки, функція часток у мові. Групи часток за місцем у реченні, за функціями, за значенням.

ВИГУКИ

Визначення вигука. Типи вигуків за значенням і вживанням. Розряди вигуків за походженням. Перехід самостійних слів і словосполучень у вигуки. Синтаксичні функції вигуків. Звуконаслідувальні слова. Вербоїди.

ЗВУКОНАСЛІДУВАЛЬНІ СЛОВА

Тематичні групи. Синтаксичні функції звуконаслідувальних слів.

Тема 5. СИНТАКСИС

Синтаксис як граматичне вчення про будову зв'язної мови. Синтаксичні одиниці. Словосполучення і речення як основні синтаксичні одиниці, їх спільні і відмінні риси. Предикативність / непередикативність як головна ознака, що розрізняє речення і словосполучення. Словосполучення і слово. Питання про відношення предикативних сполук до словосполучення.

Словосполучення як синтаксична одиниця, що характеризується наявністю синтаксичного зв'язку між її компонентами. Короткі відомості з історії вчення про словосполучення; неоднакове розуміння словосполучення в сучасних працях із синтаксису.

Вільні («синтаксичні») і зв'язані («нерозкладні») словосполучення; фразеологічні сполуки та їхнє відношення до словосполучення.

Словосполучення мінімальної конструкції (прості); їх структурні схеми (моделі), ускладнені (складні) як комбінації кількох простих та їхні різновиди.

Синтаксичні зв'язки між словами у словосполученні, зв'язок сурядний і підрядний.

Види сурядного зв'язку – відкритий і закритий. Засоби їх вираження. Питання про належність сурядних сполук до словосполучення.

Форми підрядного зв'язку між компонентами словосполучень – узгодження, кореляція, керування, прилягання, інтеграція.

Узгодження та його різновиди: формальне, смислове, okaziatивне.

Особливості зв'язку між компонентами у прикладкових сполуках.

Керування. Види: сильне, напівсильне, слабе, безпосереднє і посереднє, неваріативне і варіативне.

Прилягання та його різновиди. Питання про т. зв. іменне прилягання.

Засоби вираження підрядних зв'язків.

Питання про синтаксичний зв'язок між компонентами предикативної сполуки.

Словосполучення, утворені на основі підрядних зв'язків. Типи підрядних словосполучень:

- а) за належністю головного компонента до частини мови;
- б) за видом синтаксичного зв'язку між компонентами;
- в) за характером синтаксичних відношень між компонентами;
- г) за злитістю компонентів.

Речення як синтаксична одиниця. Ознаки речення. Предикативність та інтонація повідомлення як основні визначальні ознаки речення. Два розуміння предикативності в діахронії та синхронії: предикативність як вид відношень між компонентами граматичної основи речення і як граматичне значення, утворене комплексом часткових значень, що співвідносять зміст речення з дійсністю.

Класифікаційні схеми речень у синтаксисі. Речення прості й складні.

Просте речення. Типи за метою висловлення: розповідні, питальні та спонукальні, бажальні. Інтонаційне їх оформлення. Речення окличні, стверджувальні і заперечні речення: типи із судженням. Прагматичні типи речень.

Типи речень за структурою – прості й складні. Прості речення двоскладні й односкладні; непоширені і поширені.

Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени, що складають структуру двоскладного речення. Підмет простий і складений. Способи їх вираження. Присудки прості і складені. Типи складених присудків, способи їх вираження. Види зв'язку і призв'язкових членів у складених присудках. Складний присудок.

Односкладні речення. Короткий огляд розробки опрацювання питання про односкладні речення. Типи односкладних речень. Означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові речення. Безособові речення. Питання про інфінітивні речення. Номінативні (називні) і генетивні речення. Вокативні речення.

Питання про слова-речення та їх різновиди.

Структура поширеного речення. Другорядні члени речення у двоскладних й односкладних реченнях. Короткі відомості з історії вчення про другорядні члени речення; сучасний стан учення про члени речення.

Другорядні члени речення та способи їх вираження.

Означення. Узгоджені й неузгоджені означення. Прикладка. Вираження означення і прикладки словосполученням.

Додаток. Прямі й непрямі додатки. Способи їх вираження.

Обставини, типи обставин за значенням, вираження їх різними частинами мови і словосполученнями.

Порядок слів у реченні. Граматичне значення і стилістична роль порядку слів. Поняття про інверсію.

Повні і неповні речення. Різновиди неповних речень за складом. Роль неповних речень у монологічному і діалогічному мовленні.

Речення як комунікативна одиниця, будова якої зумовлена конституацією. Актуальне членування. Засоби вираження актуального членування – порядок слів, місце фразового наголосу. Співвідношення граматичного й актуального членування висловлень.

Речення з однорідними членами. Однорідність і способи її вираження. Однорідні та неоднорідні означення. Питання про речення з однорідними присудками. Узагальнювальні слова при однорідних членах.

Речення з відокремленими членами. Поняття про відокремлення. Умови відокремлення другорядних членів. Відокремлені означення, додатки, обставини.

Уточнювальні члени речення: семантика і структура

Вставні і вставлені слова в реченні. Значення і граматичне їх вираження.

Приєднувальні конструкції, особливості структурного і семантичного вияву.

Звертання. Значення і способи вираження звертання.

Складне речення. Питання про структурну схему складного речення. Складні речення мінімальної конструкції, утворені одним із видів синтаксичного зв'язку. Типи складних речень: за структурою і семантикою.

Складносурядні речення. Смыслові відношення між частинами складносурядного речення та засобами зв'язку між ними. Формальні типи складних речень.

Складнопідрядні речення. Структура складнопідрядного речення; відмінності у тлумаченні їх складових частин. Логіко-граматична, формально-синтаксична та структурно-семантична класифікації підрядних речень. Основні типи підрядних речень, що виділяються в сучасній літературі.

Складні речення з неохарактеризованим зв'язком – безсполучникові складні речення. Засоби вираження зв'язків між частинами безсполучникових речень. Основні різновиди безсполучникових речень.

Питання про семантико-синтаксичні співвідношення між безсполучниковими, складносурядними та складнопідрядними реченнями.

Складні речення ускладненої конструкції, утворені на основі кількох видів зв'язку або неодноразовим повторенням одного виду зв'язку як комбінації мінімальних конструкцій. Складні синтаксичні конструкції.

Засоби передачі чужого мовлення. Пряме, непряме і невласне пряме мовлення.

Синтаксис тексту. Питання про одиниці тексту. Складне синтаксичне ціле як складова одиниця тексту, його будова і функції. Внутрішньотекстові структурні зв'язки і смислові відношення. Категорії і функції тексту.

Пунктуація. Принципи пунктуації. Пунктуація й синтаксична система мови. Пунктуація й інтонація. Основні типи пунктуаційних знаків та огляд їх уживання в простому та складному реченнях. Функції розділових знаків.

РОЗДІЛ 2. «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

ФОЛЬКЛОР

Зв'язок усної народної творчості з життям народу та літературою. Фольклор в оцінках видатних письменників. Відображення в народнопоетичній творчості різних епох суспільних поглядів трудового народу, його історії, моральних та естетичних ідеалів.

Календарно-обрядова та соціально-побутова поезія, її зв'язок з виробничою діяльністю людей.

Українські народні думи та історичні пісні, їх тематика, ідейна спрямованість і жанрові особливості. Відображення в історичних піснях спільної долі східнослов'янських народів.

Тематичне й образне багатство української народної родинно-побутової поезії. Використання її в художній літературі.

Пісні літературного походження.

Народні казки. Естетична та ідейна функція, ідейно-тематичний склад казок, їх образна система.

Основні види казкового епосу, відображення в ньому національних особливостей.

ДАВНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Праукраїнська література епохи зрілого Середньовіччя

Давня українська література. Вступ. Виникнення, розвиток і специфіка давньої української літератури. Періодизація давньої української літератури. Дослідники давнього українського письменства. Зв'язок давньої української літератури з іншими науками.

Література Київської Русі. Давньоруська література як культурне надбання Середньовіччя, її зв'язок з історією східнослов'янських народів. Перекладна та оригінальна література XI – I половини XIII ст. Багатство жанрів і тем перекладної літератури (Біблія, апокрифічна література, агіографічне письменство, патристика і збірники афоризмів, природничо-наукова література. Хронографи, повісті та романи). Оригінальна давньоруська література (літописи, по учення, сказання, ораторсько-учительна проза, паломницька література, моління). Феномен “Слова о полку Ігоревім”: історична основа твору та художнє зображення подій у ньому; авторський задум (провідна думка) і його розкриття через сюжет, композицію, систему образів; жанрові особливості й стиль; “Слово о полку Ігоревім” і усна народна творчість. Значення „Слова о полку Ігоревім”.

Українська література епохи пізнього Середньовіччя

Українська література II половини XIII ст. Історичні умови й культурний розвиток українських земель у другій половині XIII століття. Літописання цього періоду (Галицько-Волинський літопис). Ораторсько-проповідницька та агіографічна проза (“Повість про житіє Олександра Невського”, “Слово про загибель землі Руської” та ін.). Загальні висновки про розвиток української словесності в XI – XIII століттях.

Українська література XIV – першої половини XVI ст. Історичні умови і культурний розвиток українських земель у XIV – першій половині XVI ст. Літописання XIV – XVI ст. Західно-руський (Литовсько-руський) та інші літописи. Житійна література (нові редакції Києво-Печерського патерика). Творчість українських латиномовних письменників (Юрій Дрогобич, Павло Русин, Григорій Чуй, Станіслав Оріховський). Переклади з сербської літератури. „Александрія”.

Українська література епохи Відродження. Бароко в давній українській літературі.

Українська література II половини XVI – першої половини XVII ст. Історичні обставини та культурно-освітній рух на Україні у II половині XVI – першій половині XVII ст. Полемічна література (виникнення, розвиток, твори видатних полемістів). Творчість Івана Вишенського – вершинне досягнення української полемічної літератури кінця XVI – першої половини XVII ст. Початки віршової літератури. Перші спроби висвітлення теорії віршування в граматиках Лаврентія Зизанія і Мелетія Смотрицького. Виникнення і розвиток української драматургії. Шкільна драма. Діалоги та інтермедії.

Українська література II половини XVII ст. Історичні обставини та культурні події в Україні другої половини XVII ст. Прозова література: Нові редакції літературних пам'яток; творчість Дмитра Туптала. Ораторсько-проповідницька проза (Інокентій Гізель, Лазар Баранович, Іоникій

Галятовський, Антоній Радивилівський). Історико-повістева проза (літописи – Густинський, Львівський, Київський; “Кройніка...” Феодосія Софоновича, “Синопис”). Українське віршування. Поетики. Творчість Климентія Зіновієва, Лазаря Барановича, Івана Величковського. Драматична творчість (шкільні драми, інтермедії). Переклади.

Українська література епохи Просвітництва: синтез стилів (бароко, класицизм, просвітительський реалізм, елементи сентименталізму)

Українська література XVIII ст. Історичний та культурний розвиток України у XVIII столітті. Козацькі літописи XVII – XVIII століть (твори Самовидця, Григорія Граб'янки, Самійла Величка). “Історія Русів”. Українська драматична творчість XVIII століття (шкільна драма (“Милість Божа”), інтермедії, вертепні п'єси). Поезія (панегіричні вірші, духовна та громадська лірика, любовна поезія; художні особливості поетичних творів та їх історико-літературне значення).

Феофан Прокопович – один із найвидатніших державних і культурних діячів першої половини XVIII століття (життєвий шлях і літературно-естетичні погляди, віршовані твори, трагікомедія “Володимир”).

Гумор та сатира в українській літературі XVIII ст. Джерела українських гумористичних і сатиричних творів. Розвиток інтермедійного жанру. Бурлескна творчість мандрівних дяків (пародії; генезис і тематика віршів-травестій). Сатиричні вірші II половини XVIII століття (“Отець Негребецький”, “Пекельний Марко”, “Вірша про Кирика”, “Плач київських ченців”, “Доказательства Хама Данилея Кукси потомственні”, “Плач дворянина”).

Творчість Григорія Сковороди. Загальні висновки до курсу. Життєвий шлях. Г.Сковорода – філософ, письменник, педагог. Жанрове й тематичне розмаїття, художні здобутки поезії Г.Сковороди (зб. “Сад божественних пісень”, позазбіркові поезії). Г.Сковорода як байкар. Притчі Г.Сковороди. Значення творчості Г.Сковороди в історії української і світової культури й літератури. Сковорода і сучасність. Загальні висновки до курсу.

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТ.

Поняття “нова українська література”, її періодизація.

Просвітительський реалізм передшевченківського періоду. Бурлеск і твори, що стояли поза бурлескною традицією. Вияви сентименталізму, поєднання його з реалістичними тенденціями. Шляхи розвитку романтизму в обох його течіях. Жанрове, тематичне, образне і мовне збагачення літератури.

І.П.Котляревський - перший класик нової української літератури, видатний просвітитель. Близькість до декабристського руху. “Енеїда”, її зв'язки з національними традиціями, зарубіжною літературою. Ідейно-

тематична основа і творчий метод поеми. Поняття про бурлеск і травестію. Силабо-тонічний вірш. Жанрове новаторство, народність.

Драматичні твори (“Наталка Полтавка”, “Москаль-чарівник”), їх художні особливості. Просвітительський реалізм письменника.

Творчість П.П.Гулака-Артемовського. Протипанська спрямованість його байки “Пан та Собака”. Особливості форми.

Г.Ф.Квітка-Основ'яненко, його українські повісті та оповідання. Гумористично-сатиричні твори (“Салдацький партрет”, “Мертвецький великдень”, “Конотопська відьма” та ін.). Сентиментально-реалістичні повісті (“Маруся”, “Сердешна Оксана”, “Козир-дівка”), їх ідейно-тематичне спрямування.

Драматичні твори письменника (“Шельменко-денщик”, “Сватання на Гончарівці” та ін.).

Творчість Є.П.Гребінки, особливості його реалізму. Є.Гребінка та І.Крилов.

Історична тема у творчості Є.Гребінки та М.Костомарова.

Романтизм в українській літературі. Місце і значення його в процесі становлення нової української літератури. Критика антинаукового протиставлення реалізму романтизмові. Взаємозв'язки українських романтиків з митцями зарубіжної літератури.

Творчість поетів-романтиків Л.Боровиковського, М. Костомарова, А.Метлинського, В.Забіли, М.Петренка.

ЛІТЕРАТУРА 40-60-Х РР. ХІХ СТ.

Літературний рух 40-60-х років ХІХ ст. на Україні. Подальший розвиток романтизму. Поняття про критичний реалізм як творчий метод художньої літератури. Утвердження критичного реалізму в творчості Т.Г.Шевченка.

Розширення творчих меж критичного реалізму 50-60-х років, збагачення темами, поява нових образів, жанрове зростання. Журнал “Основа” та його значення для активізації літературного процесу на Україні.

Т.Г.Шевченко – основоположник нової української літератури. Творчий шлях поета.

Лірика і балади раннього періоду. Соціально-побутові та історичні поеми раннього періоду. Романтизм і реалізм у поемі “Гайдамаки”.

Драматичні твори, їх зв'язок з розвитком літературного й театрального мистецтва. “Назар Стодоля”.

Лірика періоду “трьох літ”, її громадянський пафос і висока художня довершеність. Ідейно-естетичні погляди поета того часу.

Сатира письменника, її народний характер. Тематичне, жанрове і стильове багатство поем “Сон” (“У всякого своя доля”), “Кавказ”, “І мертвим, і живим...”.

Соціально-побутові поеми “Сова”, “Наймичка”, “Відьма”. І.Франко про еволюцію образу матері в Шевченковій творчості.

Твори на історичні теми, історична концепція Т.Шевченка (“Холодний яр”, “Єретик”, “Сліпий” та ін.).

Творчість 1847-1857 років. Цикл поезій “В казематі”. Поет на засланні, його лірика, її мотиви, образи. Революційний пафос віршів і поем цього періоду (“П.С.”, “Княжна”, “Варнак”, “Марина” тощо). Їх композиція, образи і стиль.

Поезія пошевченківського періоду (С.Воробкевич, В.Шашкевич, В.Мова та ін.): шевченкова традиція та її переборення, пошуки нових тем, стилістичних прийомів, мотивів.

Творчість 1857-1861 років. Поема “Неофіти”, вірш “Юродивий”.

Творчість Марка Вовчка. Т.Шевченко про письменницю. “Народні оповідання” і “Рассказы из народного быта”. Оцінка їх російською революційно-демократичною критикою (М.Добролюбов. “Риси характеристики російського простолюду”). Поняття про характер та його типовість.

Повісті “Інститутка”, “Кармелюк”. Злободенність тематики, своєрідність жанру і стилю. Розповідна майстерність письменниці. Оповідання і повість як жанри епічного.

Байкарська творчість Л.Глібова. Ідейно-естетичний зв'язок її з творами попередників у російській та українській літературах (Є.Гребінка, І.Крилов). Новаторство байкаря. Образ оповідача в байці.

Реалізм і народність байок 40-60-х років, збагачення їх тематики й поетики. Байка як жанр епічного роду.

Життя і творчість С.Руданського, його новаторство у жанрі співомовок. Їх викривальний зміст, поетика.

Громадянська та інтимна лірика С.Руданського. Пошуки у жанрі епічної історичної поеми.

Творчість П.Куліша. Перший український роман “Чорна рада”: жанрово-художня своєрідність, особливості композиції, проблематика, система образів.

Творчість А.Свидницького. “Люборацькі” як перший зразок реалістично-соціального роману-хроніки в українській прозі. Система образів, прийомів їх творення, особливості стилю. Гумор і сатира як різновид комічного.

Творчість О.Стороженка. Відображення селянського побуту в оповіданнях “Закоханий чорт”, “Вуси”, “Голка”, “Межигірський дід” та ін. Незакінчена повість “Марко Проклятий”: особливості інтерпретації фольклорного сюжету, система образів, композиція.

Поетична спадщина Ю.Федьковича, використання Шевченкових традицій. Лірика, її мотиви і образи. Проза письменника.

Українознавство 70-90-х років XIX ст. у контексті національно-визвольних змагань.

Вісники національної правди.

Журналістика. (“Зоря”, “Правда”, “Буковина”.) Збірники та альманахи.

Театр. (М.Кропивницький, М.Старицький, М.Лисенко, І.Карпенко-Карий). Театр в Галичині.

Розвиток української літератури. Боротьба І.Франка за демократичну літературу, посилення зв'язків з передовою російською літературою. Михайло Драгоманов у полеміці про українську літературно-національну справу 70-90-х років. Новий етап розвитку реалізму в 70-90-х роках. Тематичне, жанрове і стильове збагачення демократичної літератури.

Творчість І.Нечуя-Левицького (1838-1918 рр.). Життєвий і творчий шлях письменника-демократа. Тема села в ранній творчості Нечуя-Левицького. Повісті “Дві московки”, “Рибалка Панас Круть”. Соціально-побутові повісті: “Микола Джеря”, “Кайдашева сім'я”, “Бурлачка”. Образи, художні особливості, майстерність типізації й індивідуалізації в них. Твори про духівництво та інтелігенцію (“Старосвітські батюшки та матушки”, “Афонський пройдисвіт”, “Хмари”). Драматургія І.Нечуя-Левицького. Сатирична комедія “На Кожум'яках”, драма “Маруся Богуславка”. Значення творчості І.Нечуя-Левицького в розвитку української прози.

Життєвий і творчий шлях О.Кониського (1836 – 1900 рр.). Тематичне спрямування творів письменника. Актуальність порушених проблем у творчості письменника (“Хвора душа”, “Панська воля”, “Баба Явдоха”, “Семен Жук і його родичі”).

Життєвий і творчий шлях Панаса Мирного (1849-1920 рр.). Літературно-естетичні погляди письменника. Рання творчість, її зв'язок з традиціями М.Гоголя, Марка Вовчка (“Лихий попутав”, “П'яниця”). Твори з життя інтелігенції (“Лихі люди”, “Народолубець”, “Пригоди з Кобзарем”). Роман “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”, його тематика, образи, засоби їх типізації, мова твору. Своєрідність композиції роману. Поняття про соціально-психологічний роман. Соціально-психологічний роман “Повія”. Композиція твору. М.Коцюбинський, І.Франко про роман “Повія”. Оповідання й повісті 80-90-х років (“Голодна воля”, “Морозенко”, “Серед степів”, “Лихо давнє й сьогочаснє”). Ідейно-художні особливості творів. Драматичні твори (“Лимерівна”, “Перемудрив”).

Життєвий і творчий шлях Дмитра Марковича (1848 – 1920 рр.). Творча спадщина Д.Марковича (“Мій сон”, “Мої гріхи”, “Шматок”, “На Вовчому хуторі”).

Борис Дмитрович Грінченко (1863-1910 рр.). Багатогранність наукової, літературної і громадської діяльності Б.Грінченка. Поетична творчість, різноманітність жанрів: вірші, балади, поеми, байки. Тематика ліричних творів. (“Шматок хліба”, “До праці”). Художня майстерність поем письменника. Сатирична поезія (“Маніфест”). Байки. Мала проза Б.Грінченка (“Без хліба”, “Хата”, “Олеся”, “Як я вмер”). Своєрідний характер реалізму у

дилогії “Серед темної ночі”, “Під тихими вербами” та повісті “Сонячний промінь”. Драматичні твори письменника. Значення творчості письменника.

Життєвий і творчий шлях Наталі Кобринської (1855 – 1920 рр.). Риси творчої індивідуальності письменниці. Специфіка повістєвої манери Н.Кобринської (“Пані Шумінська”, “Задля кусника хліба”). Мотиви і образи народної демонології у збірці “Казки” (“Хмарниця”, “Прости біг”).

Творчість Є.Ярошинської (1868 – 1904 рр.). Тематичне спрямування повістей (“Понад Дністром”, “Перекинчики”). Фольклорно-етнографічні розвідки письменниці.

Поезія 70-90-х років XIX ст. Традиції Шевченка у поезії І.Франка, М.Старицького, Я.Щоголева, Б.Грінченка, Олени Пчілки, Василя мови (Лиманського), І.Манжури, П.Грабовського.

Яків Іванович Щоголев (1823-1898 рр.). Політичні та естетичні погляди. Рання творчість. Збірки поезій “Слобожанщина”, “Ворскла”. Ідейно-художній аналіз поезій письменника. (“Ткач”, “Бурлаки”, “На могилі”, “Осінь”). Пісенність віршів Я.Щоголева. Героїчно-романтичні образи запорожців (“Орел”, “Воля”). Місце Я.Щоголева в українській поезії.

Іван Іванович Манжура (1851-1893 рр.). Громадська, етнографічна і літературна діяльність І.Манжури. Погляди на літературу і мистецтво. (“До музи”, “До Дніпра”). Образи знедолених трудящих у віршах “З заробітків”, “Бурлакова могила”. Соціальні і філософські ноти у ліриці. Сатира і сарказм у творах І.Манжури. Твори для дітей: поеми “Іван Голик” і “Трьомсин-богатир”. Переклади і переспіви І.Манжури. Значення творчості.

Павло Арсенович Грабовський (1864-1902 рр.). Життєвий і творчий подвиг П.А.Грабовського. Боротьба поета за реалізм, народність літератури проти теорій “чистого мистецтва” та “єдиного потоку”. Твори про роль митця в суспільстві (“Я не співець чудовної природи”, “До парнасців”, “До сіячів”). Тематичне багатство поезій (“Швачка”, “Веснянка”, “Не раз ми ходили в дорогу”, “До Н.К.С.”, “До України”, “До Русі-України”). Новаторство поета. Літературно-критичні твори (“Дещо про творчість поетичну”, “Пам’яті Т.Г.Шевченка”). Значення творчості поета.

Український професійний театр і драматургія другої половини XIX ст.

Театр корифеїв під керівництвом М.Старицького, М.Кропивницького. Театр галицького товариства “Руська бесіда”, його оцінка І.Франком, М.Кропивницьким. Перший Всеросійський з’їзд сценічних діячів.

Михайло Петрович Старицький (1840-1904 рр.). Актуальність тематики і сценічність творів М. Старицького: “У темряві”, “Не судилось”, “Талан”. Новаторство письменника у створенні жанру історичної драми (“Б.Хмельницький”, “Маруся Богуславка”, “Оборона Буші”, “Остання ніч”). Художня проза. “Оболога Буші”, трилогія “Богдан Хмельницький”. Роман “Разбойник Кармелюк”. Значення творчості М.Старицького.

Драматургія і театральна діяльність Марка Кропивницького (1840-1910 рр). Перша соціально-побутова драма. Продовження традицій І.Котляревського і Т.Шевченка у п’есі “Дай серцю волю, заведе в неволю”.

Психологізм драми “Доки сонце зійде, роса очі виїсть”. Актуальність проблематики драми “Глитай або ж Павук”. Художня цінність водевілю “По ревізії”. Твори для дітей: п’єси-казки “Івасик-Телесик”, “По щучому велінню”. Значення творчості драматурга.

Діяльність Івана Карпенка-Карого (1845-1907 рр.). Соціально-побутова драма “Бурлаки”. Соціальний характер конфлікту у драмі. Глибина психологізму у драмах “Безталанна” та “Наймичка”. Новаторство п’єс. Новаторство у жанрі соціальної комедії (“Розумний і дурень”, “Сто тисяч”, “Хазяїн”). Високі сценічні якості комедії “Мартин Боруля”, своєрідність конфлікту, особливості гумору п’єси. Дилогія “Суєта”, “Житейське море”. Історична тематика в творчості І.Карпенка-Карого (“Бондарівна”, “Паливода 18 ст.”, “Гандзя”, “Сава Чалий” – як “архівір нашої літератури” (І.Я.Франко)).

Життєвий і творчий шлях Івана Яковича Франка (1856-1916 рр.). Літературно-естетичні, філософські погляди письменника. Становлення І.Франка як поета, його роздуми про “секрети поетичні”. Збірка “З вершин і низин”, її новаторство, тематика, художня досконалість. Збірка “Зів’яле листя”. Мотиви інтимної лірики. Жанрова різноманітність і новизна збірки. Літературна критика про цю збірку. Ідейно-художній аналіз соціально-побутових, історичних і філософських поем (“Дума про Маледикта Плосколоба”, “Лис Микита”, “Іван Вишенський”, “Похорон”, “Мойсей”, “Страшний суд”). Місце художньої прози у спадщині письменника. Твори з робітничою тематикою (“Бориславські оповідання”, “Борислав сміється”). Оповідання, повісті з життя селянства (“Ліси й пасовиська”, “Добрий заробіток”). Сатиричні твори (“Свинська конституція”). Твори з життя інтелігенції (“Лель і Полель”, “Перехресні стежки”). Історична тема в прозі Івана Франка (“Захар Беркут”). Драматичні твори, їх тематика, жанри. Соціально-побутова драма “Украдене щастя”, її конфлікти, реалізм і типовість образів. Літературно-критична діяльність: “Література, її завдання і найважливіші ціхи”, “Слово про критику”, “Із секретів поетичної творчості”. Переклади Франка (О.Пушкін, М.Некрасов, А.Міцкевич, У.Шекспір, В.Гюго, Г.Гейне). Роль І.Франка у розвитку української фольклористики. І.Франко і наша сучасність.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ кін. ХІХ – поч. ХХ ст.

Культурно-історичні умови та особливості розвитку української літератури кін. ХІХ – поч. ХХ ст. Народництво (позиція І. Франка, С. Єфремова, М. Грушевського та ін.) versus модернізм (погляди Лесі Українки, М. Коцюбинського, М. Вороного щодо необхідності якісних змін у вітчизняній літературі). Національна специфіка новітніх, зокрема модерністських, течій і напрямів вітчизняного художнього письменства означеного періоду у їх співвіднесенні зі світовим літературним процесом. «Українська хата» як етап у модернізації культури.

Продовжувачі традицій реалізму в українській прозі кін. ХІХ – поч. ХХ ст. Творчість Т. Бордуляка («Дай, Боже, здоровля корові», «Діти», «Бідний жидок Ратиця», «Для хорого Федя», «Прохор Чиж», «Ювілят») та О. Маковея («Туга», «Як я продавав свої новели», «Як Шевченко шукав роботи», «Ярошенко») з огляду на тісний зв'язок із народницьким реалізмом.

Жанрово-стильові особливості прози перехідного періоду. Жанрово-стильова амбівалентність прози перехідного періоду. Елементи оновлення, стильові зрушення убік від традиційності. Творча еволюція Г. Хоткевича (поезії у прозі, повість «Авірон»). Специфіка ідіостилю С. Васильченка («Мужицька арихметика», «Осінній ескіз», «Чайка»). «Естетика страждання» у прозі А. Тесленка («За пашпортом», «Хуторяночка», «У схимника», «Поганяй до ями», «Страчене життя»).

Михайло Коцюбинський (1864–1913 рр.). Тематика й художньо-зображальні особливості творів М. Коцюбинського. Еволюція його творчої манери від натуралізму до модернізму («Ціпов'яз», «Хо», «Відьма», «На камені»). Поєднання ознак імпресіонізму і символізму («Intermezzo»). Поетика психологізму в новелах та оповіданнях («Лялечка», «Цвіт яблуні», «Сміх», «Він іде»). Повість «Тіні забутих предків»: неоромантичний характер твору, роль фольклорно-міфологічних ремінісценцій, модерністичне розуміння людської душі.

Ольга Кобилянська (1863–1942 рр.). Вплив європейської культури та українського феміністичного руху на світоглядно-естетичну концепцію О. Кобилянської, новаторство письменниці (проза авторки як модель раннього українського модернізму), жанрові особливості та ідейно-тематичний зміст творів («Людина», «Царівна», «Природа», «Земля»), глибокий психологізм («Битва», «Лист засудженого вояка до своєї жінки»), поєднання стильових тенденцій імпресіонізму, символізму та неоромантизму («Valse melancolique», «Impromptu phantasie»).

Василь Стефаник (1871–1936 рр.). Проза В. Стефаника з огляду на її проблемно-тематичну, жанрово-стильову та сюжетно-композиційну специфіку («Новина», «Камінний хрест», «Катруся», «Діточа пригода», «Сама-саміська», «Лан», «Скін», «Гріх»). Внесок митця у формування жанру новели в українській літературі. «Творча співдружність» із Марком Черемшиною та Л. Мартовичем («покутська трійця»).

Агатангел Кримський (1871–1942 рр.). Сутнісні характеристики декадансу як духовно-інтелектуального феномену, його національна специфіка. Вплив занепадницької естетики на творчість А. Кримського. Постать митця у вітчизняному культурному дискурсі. Експериментальний характер малої прози письменника. Роман «Андрій Лаговський»: жанрова специфіка, проблемно-стильові доміанти.

Михайло Яцків (1873–1961 рр.). Творчість М. Яцкова як неоднорідне явище, що характеризується сецесійною колажністю, співіснуванням елементів модерності й літературної традиції («Архівір», «Готуріди», «Поганство юрби», «Мальований стрілець», «Дитяча груди у скрипці», «Дівчина на чорнім коні»). Творчість письменника в українському та

зарубіжному літературному контексті (спорідненість із художньою манерою В. Стефаніка та Е. По).

Володимир Винниченко (1880–1951 рр.). Принципова переорієнтація української епіки в напрямку модернізму в творах митця. Жанрово-стильова поліфонія прози В. Винниченка. Полеміка з етнографічним реалізмом у малій прозі письменника. Експерименти з художньою формою в метанаративах В. Винниченка. Роман-пантопія «Сонячна машина»: проблематика, особливості поетики.

Художні пошуки В. Винниченка-драматурга: відхід від традиційних й утвердження нових стильових, виражальних можливостей, зосередженість на внутрішній боротьбі характерів у драматургії митця («Базар», «Брехня», «Чорна Пантера і Білий Медвідь», «Між двох сил»).

Леся Українка (1871–1913 рр.). Життєвий і творчий шлях, багатогранність літературної спадщини Лесі Українки, її художній світогляд та особливості поетики (ліричні цикли «Сім струн», «Подорож до моря», «Невільничі пісні», «Невольницькі пісні», «Ритми», «Мелодії»). Духовно-естетична концепція неоромантизму (статті «Малорусские писатели на Буковине», «Новейшая общественная драма»). Неокласичні тенденції в ранній поезії. Використання сюжетів, пов'язаних з античними та євангельськими мотивами, авантест як основа мислетворення Лесі Українки (поєми «Давня казка», «Роберт Брюс – король шотландський», «Одно слово», «Віла-посестра», «Ізольда Білорука»).

Новаторство поетичного театру Лесі Українки. Поєднання української традиції та загальносвітового культурного досвіду. Індивідуальна аксіологічна система авторки (драми «Блакитна троянда», «Кассандра», «Лісова пісня», «Камінний господар», «Оргія»). Драматургія Лесі Українки у світовому контексті.

Володимир Самійленко (1864–1925 рр.). Світоглядно-естетичний поліфонізм поетичної творчості В. Самійленка (естетичні тенденції неокласицизму та романтичне світовідчуття). Проблемно-стильові доміанти філософської лірики поета. Філософська інтерпретація давньогрецької легенди в поемі «Герострат». Інтертекстуальна основа сатирично-гумористичних творів митця («Патріота Іван», «Патріоти», «На печі», «Ельдорадо», «Ідеальний публіцист», «Новий лад», «Божий приклад», «Невдячний кінь», «Чому люде лихі»).

Микола Вороний (1871–1942 рр.). Творчість Миколи Вороного як фундатора вітчизняної модерної поезії в контексті українського символізму («Старе місто», «Тіні», «Memento mori!», «Vae victis!», «Срібний сон», «Spharenmusik», «Лілеї», «Спомини», «Блакитна панна», «Скрипонька», «Інфанта», «Палімпсест»). М. Вороний як теоретик символізму. Світоглядно-естетичні доміанти символізму в поетичній творчості митця. Структурна своєрідність творчості М. Вороного-символіста. Інтертекстуальний вимір поезії М. Вороного.

Олександр Олесь (1878–1944 рр.). Естетичні тенденції поетичної творчості Олександра Олеся («Айстри», «Чари ночі», «О слово рідне», «З

журбою радість обнялась», інші поезії за вибором студента). Неоромантична основа художнього світу митця. Інтерпретація світоглядно-естетичних засад символізму. Спорідненість із романтичною лірикою XIX ст. Елементи експресіоністичної поетики.

Драматургія Олександра Олеся у творчому діалозі із символістською драматургією тогочасної доби, неоромантичні тенденції («По дорозі в Казку», «Над Дніпром», «Ніч на полонині»).

«Молода Муза» (1906–1909 рр.). Естетичні засади, генетичні витоки, історичні підвалини та стильова динаміка творчості поетів «Молодої Музи». «Молода Муза» як антипод позитивістської парадигми. Характер ліричного світовідчуття Б. Лепкого (поезії за вибором студента). Поетичне новаторство В. Пачовського (зб. «Розсипані перла»). Особливості лірики П. Карманського (зб. «З теки самовбивці», «Ой люлі, смутку»). Типологічна спорідненість із європейським явищем – поезією «Молодої Польщі».

Проблеми розвитку новітньої української літератури.

Історичні умови розвитку новітньої української літератури. Соціалістична революція, теорія робітничого класу як гегемона історії з його ідеологією колективізму й інтернаціоналізму. Громадянська війна. Створення СРСР. Культурна революція, здійснення “українізації”. Сталінізм як антигуманістична й антидуховна теорія та практика в розвитку радянського суспільства, ідеології, мистецтва.

Питання періодизації новітньої української літератури.

Організація літературних сил в окремих групах, спілках, об’єднаннях: селянських письменників – “Плуг”, пролетарських – “Гарт”, “Жовтень”, ВУСПШу, комсомольських – “Молодняк”, “лівого фронту” – Аспанфут, Комункульт – Нова Генерація – ОПШУ, техно-мистецької групи “А”, групи конструктивістів “Авангард”, літорганізацій “Вапліте”, “Ланка”, “Марс”, “Пролітфронт”, спілки революційних письменників “Західна Україна” та “Гроно”, група письменників-“неокласиків”. Вихід маніфестів літературних організацій, альманахів, збірників, журналів (“Мистецтво”, “Шлях мистецтва”, “Плуг”, “Червоний шлях”, “Життя і революція”, “Нова генерація”, “Глобус”, “Всесвіт”, “Вікна”). Перша “Літературна газета” та журнал “Критика”.

Літературна дискусія 1925-1928 рр.. Роль М. Хвильового. Утворення єдиної Спілки письменників Радянської України.

Перший Всесоюзний з’їзд радянських письменників: шляхи і проблеми розвитку письменства. Обґрунтування теорії та принципів “соціалістичного реалізму”. Наслідок орієнтації на єдиний творчий метод, вульгаризація реалізму.

Українська поезія “розстріляного відродження”. Течії, стилі, персоналії.

Революційний романтизм “перших хоробрих” (Г.Михайличенко, В. Чумак, В. Еллан-Блакитний). Неоромантизм Ю. Яновського, О. Влизька. Футуризм М. Семенка. Модерністична творчість П. Поліщука, М. Йогансена.

Лірика В. Сосюри. Романтизація революційної дійсності в поемі “Червона зима”, національної історії в поемах “Мазепа”, “Махно”. Збірка “Поезії”. Тематична новизна збірок тридцятих років. Творчість в роки Великої Вітчизняної війни (“Лист до земляків”). Поезія “Любіть Україну”. “Загадкова простота” індивідуального лірики поета.

Творчість “неокласиків” М. Зерова, М. Драй-Хмари, П. Филиповича, Ю. Клена, М. Рильського.

М. Бажан. Початок творчості (зшиток “Контрасти настрою”). Літературна діяльність в роки Великої Вітчизняної війни (“Сталінградський зошит”). Історична поема “Данило Галицький”. Поема “Політ крізь бурю”(Шевченківська премія 1965р.). Оповідання у віршах “Боги Греції”, “Сіль” – пафос захисту здобутків загальнолюдської культури. Бажан – перекладач.

Поетичний світ В. Свідзинського. В. Стус про В. Свідзинського (стаття “Зникне розцвітання особистості”). Філософська самозаглибленість митця.

Українська проза першої половини ХХ ст..

Жанрово-стильове розмаїття прози. Рух “від новели до роману”. Найпоширеніші стильові тенденції: революційний романтизм і неоромантизм, імпресіонізм, реалізм, неореалізм, експресіонізм. Проза ліризована (Г. Михайличенко, М. Яловий, А. Любченко), авантюрно-пригодницька, “сюжетна” (М. Йогансен, Ю. Смолич), імпресіоністична (М. Івченко), новели Г. Косинки.

М. Хвильовий (Фітільов) – поет, прозаїк, критик. Збірки “Сині етюди”, “Осінь”. Тематика (героїка революції у психологічному сприйманні, сатира на новий побут, внутрішня роздвоєність нової людини, людина на роздоріжжі вибору, крах романтичної ілюзії та передбачення майбутнього). Проблеми інтелігенції (роман “Вальдшнепи”), переродження адміністративного й партійного апарату (“Санітарійна зона”, “Повість про Івана Івановича”). Повернення спадщини Хвильового.

Григорій Косинка (Стрілець). Життєвий шлях, трагічна погибель. Григорій Косинка – український селянин у пореволюційну епоху. Роздвоєність його душі між ідеологією та загальнолюдськими цінностями (“Серце”). Поєднання неореалістичної описовості та імпресіоністичної виражальності у стилі оповіді.

Андрій Головка. Своєрідність творчої манери. Майстерність розкриття дитячої психології (“Пилипко”, “Червона хустина”). Повісті з життя молоді (“Зелені серцем”). Романи “Бур’ян”, “Мати”.

Юрій Яновський. Романтичність світовідчуття. Еволюція Яновського – прозаїка: від неоромантизму до соцреалізму. Рання мала проза (зб. “Мамунтові бивні”): авантюрно-пригодницький сюжет, морально-етичні колізії, емоційно-романтична інтерпретація складної дійсності крізь призму образу автора, іронія. Неоромантична повість “Байгород” як вітаїстичне прославлення краси, молодості, всеперемагаючого кохання. Романи “Майстер корабля”, “Чотири шаблі”, “Вершники”, “Мир”.

Валер'ян Підмогильний. Загальна характеристика неореалістичної прози: тематичне розмаїття, психологізм, філософічність (екзистенційність), особливості оповіді, іронічність, зображення “цілісної” людини (в єдності біологічного, духовного, соціального). Український модерністичний роман “Місто”, екзистенційна “Повість без назви”. Підмогильний – перекладач зарубіжної літератури.

Остап Вишня (Павло Губенко). Створення жанру “усмішки”. Ідейно-тематична багатоманітність сатири й гумору. Популярність письменника в 20ті-30ті роки. Творчість воєнного та післявоєнного часу (“Зенітка”, “Ленінград і ленінградці”). Щоденник “Думи мої, думи мої...”.

Трагізм життя і творчості. Значення творчості в розвитку української сатири та гумору.

Участь українських письменників у Другій Світовій війні (у складі Червоної армії, в партизанському русі, в УПА). Розвиток художньої публіцистики, поезії, пісенності. Активізація патріотичної тематики, проблеми історичної пам'яті, героїчного пафосу.

Життя і творчість Олександра Довженка.

Життєвий шлях письменника. О. Довженко – кінорежисер. О. Довженко – прозаїк (жанр кіноповісті). Відображення в творах О. Довженка переломних етапів життя і боротьби українців: соціалістична революція (“Звенигора”, “Арсенал”, “Щорс”); колективізація та індустріалізація (“Земля”, “Іван”, “Потомки запорожців”); Велика Вітчизняна війна (публіцистика, новели, повісті “Україна в огні”, “Повість полум'яних літ”); проблеми післявоєнного життя (“Поєма про море”); художньо-філософське осмислення народних основ і джерел сучасності (“Зачарована Десна”); осмислення майбутнього (“В глибинах космосу”). “Щоденник” як джерело до вивчення історії життя митця та історії доби. Світове значення творчості.

Українська драматургія 20-30-х років ХХ ст.

Розвиток українського театру (“Березіль” Л.Курбаса, Харківський театр ім. І.Франка) та драматургії: від ідеологічних агіток до психологічної драми. На перетині традицій “корифеїв”, зарубіжної класики, модерну. Новий тип героя. Драматичне, ліричне, комічне, сатиричне у драматичних жанрах. Творчість В. Винниченка, М. Куліша, І. Дніпровського, М. Ірчана, К. Буревія, І. Кочерги, Я.Мамонтова, І.Микитенка, О. Корнійчука.

Микола Куліш. Драматизм життєвої долі. Драматична трилогія про українське село 1919-1930рр. (“97”, “Комуна в степах”, “Прощай, село”). Утвердження реалізму. Сатиричні трагікомедії (“Отак загинув Гуска”, “Хулій Хурина”, “Мина Мазайло”). Засоби творення характерів. Національне і загальнолюдське в “Народному Малахію”. Лірична драма про громадянську війну в Україні “Патетична соната”. Куліш – драматург-новатор.

Іван Кочерга. Огляд життя і творчості. Драма “Алмазне жорно” – новий підхід до трактування історії. Драматичні поеми “Свіччине весілля”, “Ярослав Мудрий”. Історична основа і художній вимисел. Значення творчості Кочерги в розвитку жанру драматичної поеми.

Література Західної України до 1939 року.

Особливості розвитку літературного процесу Західної України до 1939 року (автономність, відкритість зарубіжним традиціям, продовження ідейно-естетичних пошуків літератури “молодомузівців” та “Розстріляного Відродження”). Творчість групи “Митуса” 1922р.: поезія січових стрільців.

Розвиток поезії: Б. Кравців, Б. – І. Антонович, С. Гординський.

Розвиток прози: О. Турянський (“По́за межами болю” – віра у всеперемагаючу силу людського духу); Б. Лепких (історичні оповідання, повісті, пенталогія “Мазепа”); Катря Гриневичева, Наталина Королева, Ірина Вільде (доля жінки, “краса людських почуттів”).

Література української діаспори.

Еміграція українських митців за кордон.

“Празька школа”: історіографічність, звернення до фольклорної традиції, культ сильної особистості, заангажованість науковою ідеєю, ідея “трагічного оптимізму”, наскрізний мотив аристократизму духу. Новітній український героїчний епос (зб. Ю. Дарагана “Сагайдак”). Патріотизм, громадянськість, історіософічність поезії Є. Маланюка. Надреалістичний світ, апокаліпсичність поезії О. Стефановича. Побуттєва жіночність лірики Н. Лівницької-Холодної. Л. Мосендз. “Княжа доба” в творчості О. Лятуринської. Акварельність лірики Г. Мазуренко. Філософічність, національний пафос поезії О. Ольжича та О. Теліги.

Табори “Ді-Пі” як культурно-мистецькі осередки. “МУР” (Мистецький український рух) та його роль угуртуванні українських митців. Публіцистика І. Багряного.

Розвиток прози (І. Багряний, У. Самчук, В. Барка). Її автобіографічність, мотиви ностальгії, національного самоусвідомлення, пошуки сильного героя, поєднання романтизму, реалізму, модернізму.

Нью-Йоркська поетична група. Утворення Нью-Йоркського об’єднання письменників “Слово”. Емма Андрієвська, Богдан Бойчук, Віра Вовк, Патриція Калина, Богдан Рубчак, Юрій Тернавський.

Шляхи і проблеми розвитку української прози в другій половині ХХ ст..

Суспільно-історичні процеси 50-60х років (викриття культу особи Сталіна, початки демократизації суспільства). Якісні зміни в українській літературі: спроба подолати канон соцреалізму, її подальша психологізація, активізація аналітичного начала, утвердження гуманістичних, загальнолюдських цінностей, збагачення художніх засобів.

Прихід у літературу “шестидесятників” – митців громадянської мужності й новаторського бачення дійсності (О. Гончар, В. Дрозд, В. Шевчук, Ю. Щербак).

Суспільно-історичні процеси з середини 60х – до початку 80х років (спроби реабілітувати сталінізм з його настановами на репресії й суворий догматизм щодо естетичної теорії та творчої практики, на антигуманізм і антидуховність, на витравлення історично-національних джерел культури й мистецтва, на манкуртизм у вихованні поколінь. Атмосфера соціального і

духовного застою, осуд “від імені народу” письменників, що виявляють сувору правду життя, протест проти відродження сталінізму).

Реалістична традиція у прозі. Роман-диалогія Григорія Тютюнника “Вир”. Фольклорна основа поетики прози М. Стельмаха (“Дума про тебе”, “Правда і кривда”, “Чотири броди”).

Неоромантична проза О. Гончара. Особливості світобачення (віра в гуманізм, прагнення краси, доброти, любові, гостре чуття сучасності, потяг до духовних джерел рідного народу). Своєрідність індивідуального стилю (“поетичний реалізм”, романтичний пафос, ліричність і публіцистичність оповіді, пластичність художнього мислення). Особливості ранньої новелістики (“Весна за Моравою”, “Модри камінь”, “Ілонка”). Роман-трилогія “Прапорonosці”. Роман у новелах “Тронка”. Морально-етичні, суспільні проблеми “Собору”. Творча історія роману. Творчість в умовах ідеологічного тиску (“Циклон”, “Берег любові”, “Бригантина”, “Твоя зоря”).

Історична романістика П. Загребельного, Р. Іванчука, Ю. Мушкетика.

Розвиток історично-біографічного жанру (З. Тулуб, О. Іваненко, В. Канівець, Р. Іванчук).

Українська “хімерна проза” як спроба протистояти методу соцреалізму (О. Ільченко, В. Дрозд, В. Земляк, Є. Гуцало).

Український театр і драматургія другої половини ХХ ст. (О. Коломієць, М. Зарудний, Я. Стельмах).

Українська поезія другої половини ХХ ст.

Поглиблення у поезії 60 - 80х років гуманітарних начал, патріотично-інтернаціональних мотивів, морально-етичних роздумів і стильове збагачення. Посилення уваги до інтимно-особистих моментів, елементи камерності, дискусії про шляхи та можливості поезії, її місце в житті і літературному процесі.

“Шестидесятництво” і дисидентський рух (доля В. Стуса, І. Світличного). Ідейно-стильове розмаїття творчої палітри поетів-шестидесятників. Участь у русі “шестидесятництва” Ліни Костенко.

Традиція й новаторство поезії В. Стуса. Особливості індивідуального стилю Ліни Костенко (філософічність, історизм мислення, традиційність, висока культура поетичного вислову, інтелектуалізм, “заряд актуальної публіцистичності”). Історичний роман у віршах “Маруся Чурай”. Історичний роман “Берестечко” – уроки національної історії і сучасності.

Громадянська та інтимна лірика В. Симоненка, її патріотична декларативність і викривальна публіцистичність. Поєднання планетарної масштабності з інтимною камерністю поетичного образу в поезії М. Вінграновського. Авангардне експериментаторство І. Драча. Фольклорні мотиви та неонародництво лірики Б. Олійника. Поєднання громадянських мотивів з національною проблематикою в поезії раннього Д. Павличка, стихія інтимного чуття, філософія зрілої творчості. Сатира й гумор С. Олійника. Поезія І.Калинця, В. Підпалого, Ірини Жиленко.

“Київська школа” української поезії як явище “постшістдесятництва” (В. Голобородько, В. Кордун, М. Воробйов, М. Григорів). Опозиційність до влади й до “соцреалізму”, прагнення “чистої” поезії.

Український художній переклад.

Поняття художнього перекладу. Місце перекладацької діяльності в творчості українських письменників від давньої літератури до сьогодення. Провідні майстри художнього перекладу ХХ ст. (Борис Тен (М. Хомичевський), Г.Кочур, М. Лукаш, В.Мисик).

Шляхи і проблеми розвитку сучасної української літератури.

Суспільно-історичні умови літературного процесу останнього десятиріччя. Стан і перспективи розвитку літератури. Постмодернізм як основний художній напрям літератури 90-х років, його специфіка (плюралістичне співіснування й химерне поєднання різних стильових тенденцій, часткова опозиційність до традиції, наявність стильової еkleктики, універсальність проблематики, розімкнутість хронотопу (позачасовість і позапросторовість зображення), епатажність (відвертий виклик), зміна функцій автора й героя). Основні літературні угруповання (“Нова література”, Бу-Ба-Бу, “Пропаля грамота”, “Нова дегенарція”, “Західний вітер”, “500”). Утворення АУП - Асоціації українських письменників. Письменники, що сформувалися або активізувалися в 90ті роки: І. Андрусак, Ю. Андрухович, С. Жадан, О. Жовна, Оксана Забужко, О. Ірванец, В. Кожелянко, В. Медвідь, Є. Пашковський, Ю. Покальчук, О. Льяненко, В. Цибулько та інші.

Сучасні українські письменники Криму.

Історичні умови розвитку української літератури в Криму. Діяльність “Просвіти”. Роль “Кримської світлиці” як духовного україномовного органу діячів української культури в Криму. Стильові особливості кримських письменників (проза – В. Шахнюк, О. Кулик, В. Тарасов; поезія – Д. Черевичний, В. Невінчана, Д. Кононенко, О. Корсовецький, М. Тернавський, В. Гуменюк, В. Латанський; драматургія – Л. Никоненко). “Молоді” письменницькі сили Криму. Літературознавча діяльність О. Губаря, П. Дегтярьова.

Українські літературно-художні часописи і їх роль в розвитку красного письменства.

Історія розвитку преси в Україні (загальний огляд). Літературно-художні часописи ХХ ст. і їх роль в розвитку мистецтва слова (вітчизняні і зарубіжні видання). Українські літературно-художні часописи Криму.

Зразок відповіді на білет екзамену з української мови і літератури

Екзаменаційний білет № 1

1. Поняття синтаксису. Предмет і об'єкт синтаксичної науки.

2. Неокласичні та неоромантичні тенденції в поезії Лесі Українки.
3. Практичне завдання з української мови (розбір речення).

Відповідь на питання № 1.

Термін “синтаксис” вживається в двох значеннях. Потрібно чітко розрізняти *синтаксис мови*, тобто синтаксичну будову мови як граматичний ярус самої мови, і *синтаксис як науку*.

Синтаксис мови – це сукупність діючих у мові закономірностей, що визначають побудову та функціонування синтаксичних одиниць.

Синтаксис як наука – це розділ граматики, що вивчає закономірності сполучення слів і творення речень, їх побудову та семантику.

Синтаксична система – це система засобів зв’язку і взаєморозташування словесних мовних знаків, за допомогою яких утворюються сполучення слів-семантем, використовуваних у спілкуванні.

Семантика синтаксису не тотожна лексичній семантиці, хоч і виявлені складні семіотичні принципи (семіотика – граматичний знак, наука про знакові системи, використовувані в людському суспільстві) організації значення слова й речення. Значення нині усвідомлюється як неоднорідне й багатомірне явище, що вимагає врахування його інтенціональної, або сигніфікативної, екстенціональної, або референтної, та комунікативно-прагматичної сторін (сигніфікативне значення – відношення знака до відображення предмета в свідомості людини; референтне (англ. – стосування чогось); прагматика спирається на вивчення правил побудови зв’язного тексту). Інколи протиставляють різні аспекти синтаксису, говорячи про конструктивний, функціональний, семантичний і комунікативний синтаксис. Та це не означає, що синтаксис може бути неконструктивним, нефункціональним, несемантичним, некомунікативним. Названі аспекти одночасно характеризують синтаксичну систему мови, про що іноді забувають навіть досвідчені лінгвісти.

Слід спинитися на важливому питанні про предмет синтаксису як особливого розділу мовознавчої науки.

Різноманітні висловлювання щодо цієї проблеми можна звести до трьох основних поглядів: предметом синтаксису є словосполучення; предметом синтаксису є речення; предметом синтаксису є речення і словосполучення.

Відповідь на питання №2.

Визначальним для поезії Лесі Українки є неоромантичний світогляд, у центрі якого – людина, її творчі здібності, вольове начало. Не менш важливим для неоромантизму є принцип гармонії ідеалу й дійсності, наголос на пориванні особистості. Як світоглядну ознаку неоромантизму поетеса підкреслювала прагнення особистості, яка не протиставлена суспільству, а діє в ньому, до визволення. Вона відзначала й таку особливість неоромантичної літератури, як емоційна виразність.

Визначальною в духовно-естетичній концепції неоромантизму, репрезентованій поезією Лесі Українки, є художньо-світоглядна категорія

творчості. Творчість осмислюється поетесою як зміст життя особистості. Надцінність творчої діяльності митця акцентують вірші «Мій шлях», «Сон літньої ночі», «До музи», «To be or not to be», «З пропавших років», «Зимова ніч на чужині», «Зоря поезії».

Усезагальний характер в неоромантичному світогляді Лесі Українки має осмисленні вольової активності особистості – від художньої творчості і свідомого формування життєвих пріоритетів до активної громадянської позиції. Образ сильної вольової особистості, борця в широкому онтологічному плані – наскрізний (цикли «Сім струн», «Сльзи-перли»).

Творчості Лесі Українки властива центральна художньо-світоглядна функція проблеми свободи, що є однією з основоположних у семантиці неоромантичної поезії. Художньо-світоглядна категорія свободи творчості інтерпретована насамперед образом-мотивом вільної пісні («Ре», «Хотіла б я піснею стати...», «Поет під час облоги»). Інтерпретацією онтологічної категорії свободи зумовлюються громадянські мотиви і національно-визвольна тематика творів Лесі Українки.

Важливе структурно-семантичне значення в неоромантичному дискурсі Лесі Українки має природа як художній образ і світоглядна категорія. Пейзажні твори насичені закоріненими в романтичній поетиці символами зоряного неба (цикл «Зоряне небо»), моря (цикли «Подорож до моря» і «Кримські спогади»), гірських вершин (цикли «Кримські спогади» і «Ритми»).

На формальному рівні для лірики поетеси характерний композиційний контраст, співмірний із неоромантичною ідеєю антитетичності емоційного життя особистості, з властивим цій художній системі бачення світу як динамічної єдності контрастів. Ритмомелодичні особливості творів Лесі Українки визначає метрична різноманітність, увага до звукової форми, багатоваріативність фонічних засобів, започаткування ритмічного динамізму, іманентного неоромантичній поезії.

У художньому світі поетеси є також риси неокласицизму – раціоналістичність, інтелектуалізованість, чіткість, логічна витриманість думки, що зумовлює афористичне формулювання думки. Неокласичні тенденції характерні для ранньої творчості Лесі Українки. Молоду авторку приваблювало здебільшого тематичне наповнення: тема любові як страждання, що співвіднесена з темою творчості й фатуму («Сафо»); тема страждання незвичайної особистості в зіткненні із жорстокою долею («Остання пісня Марії Стюарт»); тема вічності й невблаганного часу (цикл «Зоряне небо», «орієнтальна» частина циклу «Кримські спогади»). З неокласицизмом поезію Лесі Українки зближує також інтертекстуальність, широке використання античних і біблійних джерел, історичних і міфологічних образів (цикл «Сім струн»).

Комплекс зображально-виражальних засобів у поезії Лесі Українки також засвідчує неокласичні тенденції: авторка звертає особливу увагу на формальні елементи, уважно стежить за культурою художнього образу, у

вислові думок і почуттів намагається уникати прямої декларативності, звертається до строфічно-композиційної форми сонету.

Відповідь на питання № 3.

Коли мені кажуть „Київ”, я бачу Дніпро, стоячи на Володимирській¹ гірці, я схиляюсь³ над неосяжним простором, що відкривається моїм очам унизу, і в мене таке відчуття², неначе я птах, мовби лечу я, розпластавши руки-крила, заточую великі кола над тим чарівним світом, який лежить унизу (П. Загребельний).

¹ – фонетичний розбір

² – морфемний і словотвірний розбір

³ – морфологічний розбір

Зразок фонетичного розбору:

1. *Володимирській* [в⁰ол⁰оди'ми^εрс'к'її].

2. 14 букв, 13 звуків.

3. *Во-ло-ди'-мир-ській*: 1 склад: *Во* – ненаголошений, прикритий, відкритий; 2 склад: *ло* – ненаголошений, прикритий, відкритий; 3 склад: *ди'* – наголошений, прикритий, відкритий; 4 склад: *мир* – ненаголошений, прикритий, закритий; 5 склад: *ській* – ненаголошений, прикритий, закритий.

4. У слові наголошений третій склад (головний наголос).

5. Голосні звуки у слові: [о] – ненаголошений, заднього ряду, середнього ступеня підняття, лабіалізований; [о] – ненаголошений, заднього ряду, середнього ступеня підняття, лабіалізований; [и'] – наголошений, переднього ряду, високо-середнього ступеня підняття, нелабіалізований; [и^ε] – ненаголошений, переднього ряду, високо-середнього ступеня підняття, нелабіалізований; [і] – ненаголошений, переднього ряду, високого ступеня підняття, нелабіалізований.

6. Приголосні звуки в слові: [в⁰] – губний (губно-губний), щілинний (серединний), сонорний, твердий; [л⁰] – язиковий (передньоязиковий), щілинний (боковий), сонорний, твердий; [д] – язиковий (передньоязиковий), зімкнений (проривний), шумний (дзвінкий), твердий; [м] – губний (губно-губний), зімкнений (носовий), сонорний, твердий, носовий; [р] – язиковий (передньоязиковий), дрижачий, сонорний, твердий; [с'] – язиковий (передньоязиковий), щілинний, шумний (глухий), м'який (палаталізований), свистячий; [к'] – язиковий (задньоязиковий), зімкнений (проривний), шумний (глухий), напівм'який (палаталізований); [ї] – язиковий (середньоязиковий), щілинний (серединний), сонорний, м'який (палаталізований).

7. Модифікаційні зміни в слові: комбінаторні: [в⁰] – регресивна акомодация, лабіалізація приголосного перед наступним голосним; [л⁰] – регресивна акомодация, лабіалізація приголосного перед наступним голосним; [к'] –

регресивна акомодация, акомодация приголосного до сусіднього голосного; позиційні: [ї] – /i/ нескладовий (нескладотворчий).

8. Живі (фонетичні) чергування: *Володимирськ^ій* – *Володимирськ^ою*. [к'] – [к] – чергування приголосного за твердістю і м'якістю.

9. Відсутні історичні чергування голосних.

10. Відсутні історичні чергування приголосних.

11. Правильна вимова: наголос падає на третій склад.

12. Історичний принцип правопису.

Морфемний розбір

1. Аналізоване слово – *відчуття*.

2. Змінюване (за відмінками: Р. *відчуття*; Д. *відчуттю*; З. *відчуття*; О. *відчуттям*; М у *відчутті*; Кл. *відчуття*).

3. Закінчення *-а* (орфогр. *-я*)

4. Основа слова – *відчутт'*, похідна (префіксально-суфіксальна), вільна, закрита, м'яка.

5. Корінь слова – *чу*, вільний, аломорфів не має.

6. Префікс *від-*, словотворчий, суфікс *тт'* – словотворчий.

Словотвірний розбір

1. Аналізоване слово: *відчуття* ← *відчути*

2. Твірна основа *відчу-*, дієслівна.

3. Словотворчий формант – суфікс *-тт'*.

4. Морфологічних змін немає.

5. Спосіб словотворення – морфологічний, суфіксальний.

Морфологічний розбір

1. Аналізована словоформа – *схиляюсь*.

2. Початкова форма – *схиллятися*.

3. Лексичне значення – фізична дія (переміщення в просторі).

4. Вид недоконаний.

5. Неперехідне, з постфіксом *-ся*.

6. Стан – активний.

7. Час теперішній.

8. Дійсний спосіб.

9. 1-а особа однини.

10. Основа інфінітива *схилля-*, основа теперішнього часу *схиляй-*.

11. І дієвідміна.

12. Синтаксична роль – присудок.

Схема синтаксичного аналізу складної синтаксичної конструкції

1. Записати речення.

2. Виділити граматичні основи.

3. Пронумерувати предикативні частини.

4. Поставити запитання до підрядних частин

5. Позначити сполучні засоби.
6. Підкреслити другорядні члени речення.
7. Накреслити структурні схеми.
8. Дати загальну характеристику складної синтаксичної конструкції:
  - а) речення складної синтаксичної конструкції;
  - б) різновид зв'язку (безсполучниковий, сполучниковий: сурядний, підрядний, різні види синтаксичного зв'язку
  - в) тип підрядності (однорідна, неоднорідна супідрядність чи послідовна підрядність);
9. З'ясувати структурно-семантичні типи складносурядних, складнопідрядних, безсполучникових речень, що виділяються на зовнішньому і внутрішньому рівнях членування.
10. Дати загальну характеристику предикативних частин як формально простих речень.
11. Охарактеризувати члени речення і словосполучення однієї (двох) предикативних частин.

Зразок синтаксичного розбору:

Коли ( ), [ ], [ ], що ( ), і [ ], неначе ( ), мов би ( ), який ( ).

Речення складне зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком: підрядним, сурядним, безсполучниковим; розповідне, неокличне, складається з 8 частин, співвідносних з простими реченнями:

- 1 - Я бачу Дніпро, стоячи на Володимирській гірці
- 2 - Коли мені кажуть
- 3 - Я схиляюсь над неосяжним простором
- 4 - Що відкривається моїм очам унизу
- 5 - І в мене таке відчуття
- 6 - Неначе я птах
- 7 - Мовби лечу я, розпластавши руки-крила, заточую великі кола над тим чарівним світом
- 8 - Який лежить унизу

Між 1 і 2 частинами підрядний зв'язок, обставинні відношення, детермінантний зв'язок, умовно-часові відношення.

- 1 речення ускладнене дієприслівниковим зворотом;
- 2–3 – безсполучниковий зв'язок, співвідносне з сурядним, з єднальним сполучником *і*;
- 3 – 4 – підрядний зв'язок, прислівний (простором), присубстантивне означення;
- 4 – 5 – сурядний зв'язок, єднальні відношення (сполучник *і*);
- 5 – 6 – підрядний зв'язок, прислівний (відчуття), відношення присубстантивно-означальні;

- 5 – 7 – підрядний зв'язок, прислівний (відчуття), відношення присубстантивно-означальні;
- 7 – 8 – підрядний зв'язок прислівний (світом), відношення присубстантивно-означальні; 7-ме речення ускладнене дієприслівниковим зворотом і однорідними присудками;
- 2 – (3 – 4) – безсполучникове з однотипними частинами, єднальне;
- (3 – 4) – (5 – 6,7 – 8) – складносурядне закритої структури, невласне-єднальне із значенням причиново-наслідковим;
- 2 – 1 – складнопідрядне розчленованої структури, умовно-часове;
- 3 – 4 – складнопідрядне нерозчленованої структури, присубстантивно-означальне, означально-видільне;
- 5 – 6, 5 – 7 – складнопідрядні нерозчленованої структури, присубстантивно-означальні, якісно-означальні;
- 7 – 8 – складнопідрядне нерозчленованої структури, присубстантивно-означальне, означально-видільне;
- 1 – формально просте, односкладне, неозначено-особове, поширене, повне, неускладнене, стверджувальне;
- 2 – формально просте, двоскладне, поширене, повне, неускладнене, стверджувальне;
- 3 – формально просте, двоскладне, поширене, повне, ускладнене відокремленою обставиною, вираженою дієприслівниковим зворотом, стверджувальне;
- 4 – формально просте, двоскладне, поширене, повне, неускладнене, стверджувальне;
- 5 – формально просте, двоскладне, поширене, неповне, еліптичне, неускладнене, стверджувальне;
- 6 – формально просте, двоскладне, непоширене, повне, неускладнене, стверджувальне;
- 7 – формально просте, двоскладне, поширене, повне, ускладнене однорідними присудками та відокремленою обставиною, вираженою дієприслівниковим зворотом.
- 8 – формально просте, двоскладне, поширене, повне, неускладнене, стверджувальне.

Список рекомендованої літератури

Українська мова

Основна література

1. Авксентьев Г.Г., Калашник В.С., Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови. – Харків, 1997.
2. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. – Харків, 1987.
3. Безпояско О.К., Городенська К.Г. Морфеміка української мови. – К., 1987.
4. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К., 1993.

5. Ващенко В.С. Слово та його значення. Посібник з лексикології. – Дніпропетровськ, 1976.
6. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. – К., 1993.
7. Горпинич В.О. Українська морфологія: навчальний посібник. – Дніпропетровськ, 2002.
8. Горпинич В.О. Українська словотвірна дериватологія. – Дніпропетровськ, 1998.
9. Грищенко А.П., Мацько Л.І. і ін. Сучасна українська літературна мова. – К., 1997.
10. Дятчук В.В., Пустовіт Л.О. Семантична структура і функціонування лексики української мови. – К., 1983.
11. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Морфологія: Монографія. – Донецьк., 1996.
12. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис: Монографія. – Донецьк, 2001.
13. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. – К., 1995.
14. Карпенко Ю.О. Фонетика і фонологія сучасної української мови : навч. посібник для студентів філологічних факультетів. – Одеса, 1996.
15. Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови. – К., 1998.
16. Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української літературної мови. Семантична структура слова. – Харків, 1977.
17. Лісняк Н., Бабій І. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. – К., 2006 г.
18. Синтаксис СУЛМ: Проблемні питання: Навчальний посібник/ І.І. Слинько, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянська. – К., 1994.
19. Словотвір сучасної української літературної мови. – К., 1999.
20. Сучасна українська літературна мова / Ж.В. Колоїз, Н.М. Малюга, В.В. Явір. – К., 2006.
21. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П.Грищенка. – К.: Вища шк., 1993.
22. Сучасна українська літературна мова / За ред.. М.Я.Плющ. К., 1994.
23. Сучасна українська літературна мова. Лексика і Фразеологія / За заг. ред. І.К.Білодіда. – К., 1973.
24. Сучасна українська мова. Синтаксис: Підручник / За ред. О.Д. Пономаріва. – К., 1994.
25. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови / І.Вихованець, К. Городенська; За ред. І. Вихованця. – К., 2004.
26. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Орфоєпія. Графіка. Орфографія. – К., 1981.
27. Українська мова: Особливості практичного застосування/ Л.П. Гнатюк, О.В. Бас-Кононенко. – К., 2006.
28. Форми навчання в школі / За ред. Ю.І. Мальованого. – К., 1992.
29. Христіанінова Р.О. Просте речення в шкільному курсі рідної мови: Посібник для вчителя. – К., 1991.

30. Шульжук К.Ф. Синтаксис сучасної української літературної мови. – К., 2003.

Додаткова

1. Арполенко Г.П., Городенська К.Г., Щербатюк Т.Х. Числівники української мови. – К., 1980.
2. Багмут А.Й. Семантика і інтонація в українській мові. – К., 1991.
3. Вихованець І.Р. Прийменникова система української мови. – К., 1980.
4. Вихованець І.Р. Система відмінків української мови. – К., 1987.
5. Возний Т.М. Словотвір дієслів в українській мові. – Львів, 1981.
6. Гнатюк Г.М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові. – К., 1982.
7. Загнітко А.П. Дієслівні категорії в синтагматиці й парадигматиці. – К., 1990.
8. Загнітко А.П. Система і структура морфологічних категорій сучасної української мови (проблеми теорії). – К., 1993.
9. Загнітко А.П. Функції граматичних форм роду // Укр. мова і літ. в шк. – 1990. – № 6. – С.50-54.
10. Клименко Н.Ф. і ін. Формалізовані основи семантичної класифікації лексики/ Н.Ф. Клименко, М.М.Пещак, І.Ф.Савченко. – К., 1982.
11. Клименко Н.Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. – К., 1984.
12. Коломієць М.П., Регушевський Є.С. Словник фразеологічних синонімів / За ред. В.О.Винника. – К., 1988.
13. Перебийніс В.С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови. – К., 1970.
14. Русанівський В.М. Закономірності розвитку значення слова// Українська мова і література в школі. – 1981. – №4. – С. 27 – 36.
15. Стріха А.Л., Гуревич А.Ю. Цікава граматики: Посібник для вчителя. – К., 1991.
16. Тоцька Н.І. Голосні фонемі української літературної мови. – К., 1973.
17. Труб В.М. Явище «суржику» як форма просторіччя в ситуації двомовності // Мовознавство. – 2000. – №1. – С. 46 – 58.
18. Шевчук О.С. Семантичні можливості граматичних форм способу дієслова в сучасній українській літературній мові // Семантика і функції граматичних структур. – К., 1991.
19. Шевчук О.С., Юхименко О.В. Образно-експресивне вживання часових форм дієслова в українській мові // Українська мова. Теорія і практика. – К., 1993.

Словники

1. Головащук С.І. Складні випадки наголошення. Словник-довідник. – К., 1995.

2. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір. – К., 1977.
3. Демська О., Кульчицький І. Словник омонімів української мови. – Львів, 1996.
4. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К., 1982 – 2003.
5. Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів (За ред. С.Я.Єрмоленко). – К., 2001.
6. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. – К., 1984.
7. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. – К., 1998.
8. Коваль А.П., Коптілов В.В. Крилаті вислови в українській мові. – К., 1975.
9. Коломієць М.П., Регушевський Є.С. Короткий словник перифраз / За ред. В.О. Винника. – К., 1985.
10. Коломієць М.П., Регушевський Є.С. Словник фразеологічних синонімів / За ред. В.О.Винника. – К., 1988.
11. Кочерган М.П. Словник російсько-українських міжмовних омонімів (“фальшиві друзі перекладача”). – К., 1997.
12. Мазурик Д. Нове в українській лексиці: Словник-довідник. – Львів, 2002.
13. Новий тлумачний словник української мови: В 4 т. – К., 1998.
14. Новітній російсько-український словник-довідник. – К., 1996.
15. Обернений частотний словник сучасної художньої прози. – К., 1998.
16. Олійник І.С., Сидоренко М.М. Українсько-російський і російсько-український словник. – К., 1978.
17. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. – К., 1984.
18. Орфоепічний словник / Укл. Погрібний М.І. – К., 1983.
19. Орфоепічний словник української мови: В 2 т. / Уклад.: М.М.Пещак та ін. – К., 2001.
20. Погрібний М.І. Словник наголосів української літературної мови. – К., 1964.
21. Подольська Н.В. Словарь русской ономастической терминологии. – М., 1978.
22. Полюга Л.М. Словник антонімів / За ред. Л.С. Паламарчука. – К., 1987.
23. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. – К., 1973.
24. Словник антонімів української мови / За ред. Л.С. Паламарчука. – Вид. 2, доп. і випр. – К., 2001.
25. Словник іншомовних слів / За ред. О.С.Мельничука. – Вид. 2-е, випр. і доп. – К., 1985.
26. Словник іншомовних слів / Уклад. Л.О.Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000.
27. Словотвір. Морфонологія. – К., 1999.

28. Українська літературна вимова і наголос: Словник-довідник. – К., 1973.
29. Українська мова. Словник-довідник / За ред. А.П.Загнітка. – Донецьк., 1998.
30. Українська мова: Енциклопедія. – К., 2000.
31. Український орфографічний словник / Уклад.: М.М.Пещак та ін. – 3-є вид., переробл. і доповн. – К., 2002.
32. Фразеологічний словник української мови: В 2 т. – К., 1993.
33. Цыганенко Г.П. Этимологический словарь русского языка. – К., 1989.

Українська література

Основна література

1. Біла А. Символізм / Анна Біла. – К. : Темпора, 2010. – 272 с.
2. Білоус П.В. Історія української літератури XI-XVIII ст.: Навч. посіб. – К., 2009.
3. Брюховецький В. Ліна Костенко: Нарис творчості. – К., 1990.
4. Весни розспіваної князь: Слово про Антонича. – Л., 1989.
5. Возняк М.С. Історія української літератури: В 2-х т. – Львів, 1992. – Т.1; – Львів, 1994. – Т. 2.
6. Голомб Л. Из спостережень над українською поезією XIX–XX століть : збірник статей / Лідія Голомб; передмова В. Барчан. – Ужгород : Гражда, 2005. – 380 с.
7. Голомб Л. Петро Карманський: життя і творчість : монографія / Лідія Голомб. – Ужгород : Гражда, 2010. – 246 с.
8. Гримич Г. М. Загадка творчого булату. Новелістика українських шістдесятників. – К., 1993.
9. Грицай М.С., Микитась В.Л., Шолом Ф.Я. Давня українська література: Підручник. – 2-е вид. – К., 1989.
10. Гром'як Р. Давнє і сучасне: Вибрані статті з літературознавства. – Тернопіль, 1997.
11. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т. – Т. 1 / Упор. В.Яременко; Авт. передм. Н.Кононенка; Приміт. Л.Дунаївської. – К., 1993.
12. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму : монографія / Тамара Гундорова. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – К. : Критика, 2009. – 447 с.
13. Демська-Будзуляк Л. Драма свободи в модернізмі: Пророчі голоси драматургії Лесі Українки : монографія / Леся Демська-Будзуляк. – К. : Академвидав, 2009. – 181, [2] с. – (Серія «Монограф»).
14. Демченко І. Особливості поетики Ольги Кобилянської : монографія / Ірина Демченко. – К. : Твім інтер, 2001. – 206 с.
15. Єфремов С. Історія українського письменства. Від початків до Костомарова. – К. – Лейпціг, 1919. Фотопередрук у Мюнхені 1989 р.
16. Живиця: Хрестоматія української літератури XX століття. У 2 кн. / Упор. М.Конончук, Н.Бондар, Т.Конончук. – К., 1998.

17. Жулинський М. Микола Хвильовий. – К., 1991.
18. Жулинський М.Г. Наближення: Літературні діалоги. – К., 1986.
19. Історія української літератури (Перші десятиріччя ХІХ століття): Підручник / П.П. Хропко, О.Д.Гнідан, П.І.Орлик та ін. –К., 1992.
20. Ільницький М. На перехрестях віку: У 3-х кн. Кн. 3 / Микола Ільницький. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. – 902 с.
21. Ільницький М. Іван Драч: Нарис творчості. – К., 1986.
22. Ільницький М.М. Людина в історії (Сучасний історичний роман). – К., 1989.
23. Ільницький О. Український футуризм (1914–1930). Перекл. з англ. Р. Тихорук. – Львів, 2003.
24. Історія української літератури та літературно-критичної думки кінця ХІХ – початку ХХ століття : підручник / [кол. авт.: О.А. Галич, О.О. Бровко, І.А. Веретейченко, Л.Л. Нежива, Т.П. Шестопалова; за наук. ред. О.А. Галича. – Луганськ : Альма-матер, 2008. – 479 с.
25. Історія української літератури 70-90-х рр. ХІХ ст.: У 2 т. / За ред. О.Гнідан. – К., 1999.
26. Історія української літератури ХІХ ст.: У 2 кн. / За ред. М.Г. Жулинського. – К., 2006.
27. Історія української літератури. Кінець ХІХ – початок ХХ ст. : підручник: У 2 кн. Кн. 2 / за ред. О.Д. Гнідан. – К. : Либідь, 2006. – 495 с.
28. Історія української літератури. У 2 т. / За ред. І.Дзеверіна. – К., 1988.
29. Історія української літератури. ХІХ століття: У 3 кн. / За ред М.Т.Яценка. – К., 1997.
30. Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. / за ред. В.Г.Дончика. – К., 1998.
31. Історія української літератури. У 2 т. / За ред І.Дзеверіна. – К., 1988.
32. Камінчук О. Художній дискурс української поезії кінця ХІХ – початку ХХ ст. : монографія / Ольга Камінчук. – К. : Педагогічна преса, 2009. – 350 с.
33. Кирилюк Є.П. Тарас Шевченко: Життя і творчість. – К., 1964.
34. Київські неокласики / Упор. В. Агеєва. – К., 2003.
35. Ковальчук О. Український повоєнний роман: Проблеми жанрового розвитку. – К., 1992.
36. Кодак М. Григорова новела як концепт // Слово і час. – 2007. – № 7.
37. Костюк Г. Проба людини. Про “Сад Гетсиманський” Івана Багряного // Багряний І. Вибрані твори. – К., 2006. – С. 541–549.
38. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець ХІХ – поч. ХХІ ст. : підручник. У 10 т. Т. 1 : У пошуках іманентного сенсу / Юрій Ковалів. – К. : Академія, 2013. – 510 с. – (Серія «Альма-матер»).
39. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець ХІХ – поч. ХХІ ст. : підручник. У 10 т. Т. 2 : У пошуках іманентного сенсу / Юрій Ковалів. – К. : Академія, 2013. – 622 с. – (Серія «Альма-матер»).
40. Кононенко П.П.Українська література: Проблеми розвитку. – К., 1994.
41. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник. – К., 2006.

42. Левченко Г. Міф проти історії: семіосфера лірики Лесі Українки : монографія / Галина Левченко. – К. : Академвидав, 2013. – 327, [2] с. – (Серія «Монограф»).
43. Малютіна Н.П. Українська драматургія кінця ХІХ – початку ХХ ст. : навчальний посібник / Н.П. Малютіна. – К. : Академвидав, 2010. – С. 204–235. – (Серія «Альма-матер»).
44. Матусяк А. Химерний Яцків: Модерністський дискурс у прозі Михайла Яцкова / Агнешка Матусяк. – Вроцлав ; Львів : ЛА «Піраміда», 2010. – 221, [2] с. – (Серія «Українська класика: світовий контекст»).
45. Мельник О. Модерністський феномен Михайла Яцкова: канон та інтерпретація : [монографія] / Оксана Мельник. – К. : Наукова думка, 2011. – 292, [2] с. – (Проект «Наукова книга» (Молоді вчені)).
46. Моренець В. Національні шляхи поетичного модерну першої половини ХХ ст.: Україна і Польща / Володимир Моренець. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 327 с.
47. Моренець В. Володимир Сосюра: Нарис життя і творчості. – К., 1996.
48. Мороз Л. Григор Тютюнник: Нарис життя і творчості. – К., 1991.
49. Наєнко М. Григорій Косинка. Літературно-критичний нарис. – К., 1989.
50. Наєнко М. П'ятиліття українського роману. – К., 1985.
51. Наєнко М. Шістдесятництво: в історії і в сучасності // Літературна Україна. – 2008. – 7, 14, 21 серпня, 4, 11 вересня.
52. Никанорова О. Поезії одвічна висота: Літературно-критичні статті. – К., 1986.
53. Павлишин М. Канон та іконостас. – К., 1997.
54. Панченко В.Є. Юрій Яновський: Життя і творчість. – К., 1988.
55. Пахаренко В. Як він ішов. Духовний профіль Василя Симоненка на тлі його доби // Українська мова та література. – 2005. – Число 1 (401).
56. Поліщук В. Вісімдесятники як літературне явище // Слово і час . – 2001 . – № 9.
57. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі : [монографія] / Соломія Павличко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Либідь, 1999. – 446, [1] с.
58. Павлишин М. Ольга Кобилянська: прочитання / Марко Павлишин. – Друге видання. – Харків : Акта, 2011. – 358, [1] с.
59. Павлюк М.М. Творчий метод і поетика Т.Шевченка. – К., 1980.
60. Піхманець Р. Із покутської книги буття. Засади творчого мислення Василя Стефаника, Марка Черемшини і Леся Мартовича : монографія / Роман Піхманець. – К. : Темпора, 2012. – 578 с.
61. Полек В.Т. Історія української літератури Х–ХVІІ століть: Навч. посібник. – К., 1994.
62. Поліщук Я. І ката, і героя він любив...: Михайло Коцюбинський : літературний портрет / Ярослав Поліщук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 300, [2] с. – (Серія «Життя і слово»).
63. Сабат Г. У лабіринтах утопії й антиутопії : [монографія] / Галина Сабат. – Дрогобич : Коло, 2002. – 157, [1] с.

64. Сверстюк Є. Нове прочитання “Собору” О. Гончара // Всесвіт. – 2002. – № 5–6.
65. Семенчук І. Життєпис О. Довженка. – К., 1991.
66. Семенюк Г. Ф. Українська драматургія 20-х років. – К., 1993.
67. Скирда Л. Євген Плужник: Нариси життя і творчості. – К., 1988.
68. Слабошпицький М. Василь Земляк: Нарис життя і творчості. – К., 1994.
69. Слабошпицький М. Роман Іваничук: Літературно-критичний нарис. – К., 1989.
70. Соловей Е. Українська філософська лірика. – К., 1998.
71. Стус Д. Василь Стус: життя як творчість. – К., 2004.
72. Сивачук Н. Український дитячий фольклор: Підручник. – Вид. 2-е, випр., – К., 2009.
73. Сліпушко О. Софія Київська: Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X-XIII століття). – К., 2002.
74. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління (Історико-літературний та поети кальний аспекти): Монографія. – К., 2010.
75. Ткаченко Р. Поклик Химери: декаданс в українській літературі кінця XIX – початку XX ст. : монографія / Роман Ткаченко. – К. : Книга, 2010. – 134, [1] с.
76. Турган О.Д. Українська література кінця XIX – початку XX ст. і античність (Шляхи сприйняття і засвоєння) : [монографія] / О.Д. Турган. – К. : [Б. в.], 1995. – 172, [2] с.
77. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст.: У 3 кн. / упор. В. Яременко, Є. Федоренко. – К., 1993 – 1994.
78. Шумило Н. Під знаком національної самобутності. Українська художня проза і літературна критика кінця XIX – поч. XX ст. : [монографія] / Наталя Шумило. – К. : Задруга, 2003. – 354 с.
79. Філоненко С.О. Усна народна творчість: Навч. пос. – К., 2008.
80. Чижевський Д.І. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль, 1994.
81. Яременко В. Панорама української літератури XX століття // Українська мова та література. – 2001. – Число 11. – Березень.

Додаткова література

1. Агеєва В.П. Українська імпресіоністична проза. – К., 1994.
2. Бабишкін О. Володимир Самійленко. – К.: Держлітвидав України, 1963.
3. Білецький О. Літературно-критичні статті. – К., 1990.
4. Василь Стефаник – художник слова / Ред. В.В.Грещук, В.Л.Кононенко, С.І.Хороб. – Ів.-Франківськ: Плай, 1996.
5. Гнідан О.Д. Василь Стефаник: Життя і творчість. – К., 1991.
6. Грицюта М.С. Художній світ Василя Стефаника. – К., 1982.
7. Демченко І. Особливості поетики Ольги Кобилянської. – К., 2001.
8. Жулинський М. Наближення: Літературні діалоги. – К.: Дніпро, 1986.
9. Жулинський М.Г. Із забуття – в безсмертя. – К., 1990.

10. Калениченко Н.Л. Михайло Коцюбинський: Нарис життя і творчості. –К.: Дніпро, 1984.
11. Коломієць В., Коломієць Т. Образ матері і дитини у творчості Тараса Шевченка // Українська мова та література: Посібник для вчителів – словесників, студентів – філологів, вступників до вузів. – К., 1996.
12. Костюченко В.А. Степан Васильченко: Життя і творчість. – К., 1978.
13. Кузнецов Ю.Б. М.Коцюбинський – імпресіоніст. – К., 1997.
14. Кузнецов Ю.Б. Поетика прози Михайла Коцюбинського. – К., 1989.
15. Матеріали до вивчення історії української літератури. В 5 т. – К., 1961.
16. Мишанич О. Повернення. Літературно-критичні статті і нариси . – К., 1993.
17. Нахлік Є.К. Українська романтична проза 20-60-х рр. ХІХ ст. – К., 1988.
18. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – 2-е вид., перероб. і доп. – К., 1999.
19. Пархомик Р.Я. По дорозі в казку українського модернізму. – К., 1997.
20. Погребенник Ф.П. Сторінки життя і творчості Василя Стефаника. – К., 1980.
21. Поліщук Ф.М. Український фольклор. Давня українська література. Практичні заняття: Навч. посібник. – К., 1991.
22. Проблеми історії та теорії української літератури кінця ХІХ – поч. ХХ ст. – К., 1991.
23. Рисак О. Мелодії і барви слова: Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі кінця ХІХ - початку ХХ століття. – Луцьк, 1996.
24. Українські поети-романтики 20-40-х рр. ХІХ ст. / Вступ. стаття І.Айзенштока. – К., 1968.
25. Федченко П.М. Літературна критика на Україні першої половини ХІХ ст. – К., 1982.
26. Хропко П. Анатолій Свидницький / Свидницький А. Роман. Оповідання. Нариси. – К., 1985.
27. Юрійчук М.І. Івашкевич З.А. Юрій Федькович: Семінарій. – К., 1981.

ПРОГРАММА К ГОСУДАРСТВЕННОМУ ЭКЗАМЕНУ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

I. Государственные аттестационные и экзаменационные комиссии

1.1. Итоговая государственная аттестация осуществляется государственными аттестационными комиссиями, формируемыми по каждой основной образовательной программе высшего образования.

1.2. Государственные аттестационные комиссии (ГАК) действуют в течение одного календарного года.

1.3. Государственную аттестационную комиссию возглавляет председатель, который организует и контролирует деятельность всех экзаменационных комиссий, обеспечивает единство требований, предъявляемых к выпускникам. Председателем государственной

аттестационной комиссии утверждается, как правило, лицо, не работающее в Университете, из числа докторов наук, профессоров соответствующего профиля, а при их отсутствии – кандидатов наук или ведущих специалистов предприятий, организаций, учреждений, являющихся потребителями кадров данного профиля. В случае защиты выпускных работ по закрытой тематике председатель должен отвечать соответствующим требованиям.

Председатель государственной аттестационной комиссии утверждается приказом Министерства образования и науки, молодежи Республики Крым по представлению Университета. Список кандидатур председателей формируется учебно-методическим отделом до 01 декабря текущего учебного года на основании предложений деканов факультетов.

Председатель государственной аттестационной комиссии может возглавлять одну из экзаменационных комиссий и принимать участие в работе любой из них на правах ее члена.

Председателю государственной аттестационной комиссии планируется учебная работа в объеме 0,5 часа на каждого студента, допущенного к итоговым аттестационным испытаниям.

1.4. После утверждения председателя государственной аттестационной комиссии в порядке, предусмотренном п. 3.3. настоящего Положения, приказом ректора формируются государственные аттестационные комиссии по каждой основной образовательной программе.

1.5. Государственная аттестационная комиссия состоит из экзаменационных комиссий, создаваемых по видам итоговых аттестационных испытаний, предусмотренных ФГОС ВО. Состав экзаменационных комиссий не должен превышать 3-5 человек. По решению Ученого совета Университета для проведения итоговых аттестационных испытаний по одной основной образовательной программе приказом ректора может быть сформировано несколько экзаменационных комиссий.

1.6. Экзаменационные комиссии формируются из профессорско-преподавательского состава и научных сотрудников университета, а также лиц, приглашаемых из сторонних организаций: специалистов предприятий, учреждений и организаций – потребителей кадров соответствующего профиля, ведущих преподавателей и научных работников других высших учебных заведений. Кандидатуры членов экзаменационных комиссий и их председателей представляются деканами факультетов в учебно-методический отдел не позднее 2 месяцев до начала первого итогового аттестационного испытания. Состав аттестационных комиссий по основным образовательным программам высшего профессионального образования, не имеющим государственной аттестации и аккредитации, подлежит утверждению приказом Минобрнауки России. Кандидатуры членов экзаменационных комиссий и их председателей представляются деканами факультетов в учебно-методический отдел в срок до 1 ноября текущего учебного года, но не позднее месяца до начала первого итогового аттестационного испытания.

1.7. Председатели экзаменационных комиссий по отдельным видам итоговых аттестационных испытаний являются заместителями председателя государственной аттестационной комиссии. Председателю экзаменационной комиссии планируется учебная работа в объеме 0,5 часа на каждого студента, допущенного к итоговому аттестационному испытанию.

1.8. Экзаменационные комиссии по отдельным видам итоговых аттестационных испытаний утверждаются приказом ректора в составе государственной аттестационной комиссии.

1.9. Основными функциями государственных аттестационных комиссий являются:

§ определение соответствия подготовки выпускника требованиям ФГОС ВО и уровня его подготовки;

§ принятие решения о присвоении квалификации (степени) по результатам итоговой государственной аттестации и выдаче выпускнику соответствующего диплома государственного образца о высшем образовании;

§ разработка рекомендаций, направленных на совершенствование подготовки студентов, на основании результатов работы государственной аттестационной комиссии.

II. Государственные экзамены

2.1. Государственные аттестационные испытания в виде государственного экзамена проводятся, как правило, в форме итогового государственного междисциплинарного экзамена.

2.2. Итоговый государственный экзамен по отдельной дисциплине должен определять уровень усвоения студентом материала, предусмотренного учебной программой, и охватывать в обязательном порядке минимальное содержание данной дисциплины, установленное соответствующим ФГОС.

2.3. Итоговый государственный междисциплинарный экзамен по направлению подготовки/специальности должен наряду с требованиями к содержанию отдельных дисциплин учитывать также требования к уровню подготовки выпускника, предусмотренные ФГОС по данному направлению подготовки/специальности.

2.4. Студенты обеспечиваются программами итоговых государственных экзаменов, которые разрабатываются в соответствии с ФГОС, рекомендациями учебно-методических объединений по направлению подготовки/специальности и утверждаются Учеными советами факультетов.

2.5. Выпускающими кафедрами на основе программы итоговых государственных экзаменов разрабатываются экзаменационные билеты, которые печатаются на бланках установленной формы.

Экзаменационные билеты по отдельной дисциплине разрабатываются выпускающей кафедрой и подписываются заведующим, а по междисциплинарному экзамену по направлению подготовки/специальности - соответствующими кафедрами и визируются деканом факультета.

Экзаменационные билеты подлежат обязательному утверждению проректором по образовательной деятельности.

ТИПОВЫЕ КОНТРОЛЬНЫЕ ЗАДАНИЯ, НЕОБХОДИМЫЕ ДЛЯ ОЦЕНКИ РЕЗУЛЬТАТОВ ОСВОЕНИЯ ООП

1. Чтение и перевод отрывка из оригинального художественного или публицистического текста. Объем текста – 2000 печатных знаков.
2. Монологическое высказывание по предложенной теме:
  1. The System of Higher Education in English Speaking countries.
  2. The System of Higher Education in Ukraine.
  3. Student Life in British and American University.
  4. The Constitution of Ukraine.
  5. Human Rights.
  6. The Ukrainian Press.
  7. What Makes a Good Teacher?
  8. Problem Children.
  9. The British Press.
  10. Radio and Television in Britain.
  11. New information, technologies and modern means of communication.
  12. Trends and Genres in Music.
  13. Youth and Music.
  14. My preferences in music.
  15. National Festivals.
  16. Appearance and Disposition.
  17. Environmental Protection. Problems and Solutions.
  18. TV and Cinema. Their Impact on People.
  19. Bringing up Children. Family Problems. One Parent Families.
  20. Trends in Art.
  21. Illnesses of the XXI century: how to avoid them.
  22. Weather and mood.
  23. Fashion: pros and cons.
  24. Modern eating habits.
  25. Your pros and cons for English as the global language.
3. Вопрос из теоретического (языковедческого) цикла английского языка («История английского языка», «Теоретическая фонетика», «Теоретическая грамматика», «Лексикология», «Стилистика», «Методика преподавания английского языка»):
  1. Phonetic Peculiarities of Germanic languages (The first consonant Shift. Word stress Verner's Law).
  2. Morphological classification of OE Noun (strong, Weak and Root declension).
  3. Morphological classification of OE Adjective. Degrees of Comparison.
  4. Morphological classification of OE strong verbs (Gradation).
  5. The phoneme, its functions. Types of allophones.

6. The syllable as a phonetic and phonological unit. The syllable formation theories.

7. The English wordstress. Stress and accent. Word accentual tendencies in English.

8. British and American pronunciation models.

9. Grammar in the systemic conception of language. Notions of “system” and “structure”. Level stratification of language units. Parts of speech of modern English.

10. Grammatical meaning, its types. Grammatical categories, means of realization.

11. General characteristics of the noun as a part of speech. The grammatical category of case.

12. The word-group theory (general characteristics, types and kinds of word-groups).

13. Linguistic semantics of the language. Types of meanings.

14. Neologisms: the definition, semantic groups of neologisms, the ways of formation.

15. Abbreviations oral and written.

16. Development of the English lexicography. Types of dictionaries.

17. Problem of functional styles classification: different approaches to the classification of functional styles.

18. Stylistic differentiation of the English vocabulary.

19. Morphological and graphical expressive means of the English language.

20. Text as a communicative unit: the definition, its main characteristics, types of text models, basic categories of the text. The category of discreteness: minimal supra-syntactical units. The category of information; kinds of information in the text. The category of integrity: the cohesion and coherence of the text. Factors which ensure text coherence.

21. Lexical stylistic devices in the English language. Metaphor, metonymy, irony, epithet, hyperbole and oxymoron.

22. The aims of the English Language Teaching.

23. General and specific methodological principles of teaching English.

24. Method and ways of teaching English.

25. Classification of lessons and their structure. Planning a lesson.

4. Вопрос из зарубежной литературы:

1. Особенности концепции человека в эстетике Средневековья.

2. Старшая и младшая «Эдда» как источник знаний о народной скандинавской мифологии и поэзии.

3. Основные мотивы и жанры лирики трубадуров.

4. Типы рыцарского романа. Особенности композиции рыцарского романа. Концепция героя рыцарского романа («Тристан и Изольда»).

5. Истоки Ренессанса: формирование новой гуманистической эстетики. Основные черты ренессансного гуманизма.

6. Художественные направления в культуре и литературе (маньеризм, готика, классицизм).

7. Характеристика сонета как поэтического жанра эпохи Возрождения.
8. Анализ человека и общества в трагедиях Шекспира (на примере двух любимых трагедий).
9. Эстетика классицизма. «Поэтическое искусство» Н.Буало.
10. Поэзия барокко: Л. де Гонгора, Ф. де Кеведо.
11. Поэтика английского просветительского романа: Д. Дефо «Робинзон Крузо», Д. Свифт «Путешествия Гулливера».
12. Жанровое своеобразие сказок Э.Т.А. Гофмана.
13. Эстетические воззрения романтиков «озерной школы».
14. Человек и природа в произведениях Ф.Р.Шатобриана.
15. Человек и история в романе В.Гюго «Собор Парижской богородицы».
16. Принцип контраста в произведениях В.Гюго.
17. Психологизм романов Ж.Санд.
18. Э. По – родоначальник жанра детективного рассказа в мировой литературе.
19. Реализм как художественная система.
20. Особенности развития американской литературы в середине 19 века. Тема денег в западноевропейском романе 19 века.
21. Развитие жанра новеллы в реалистической литературе 19 века.
22. Английские писательницы 19 века.
23. Эстетические взгляды Стендаля.
24. Основные темы романа О.Бальзака «Утраченные иллюзии»
25. Характеры – гротески в романах Ч.Диккенса.

ВЫПУСКНАЯ КВАЛИФИКАЦИОННАЯ РАБОТА

ВВЕДЕНИЕ

В соответствии с Федеральным государственным образовательным стандартом итоговая государственная аттестация бакалавров предусматривает защиту выпускной квалификационной работы (ВКР).

Защита выпускной квалификационной работы – заключительный этап итоговой аттестации бакалавров. Целью подготовки выпускной работы является систематизация и углубление теоретических знаний, полученных в ходе изучения дисциплин учебного плана, формирование навыков их практического применения, развитие индивидуальной исследовательской деятельности, выработка навыков аналитической работы и опыта презентации полученных результатов. По результатам защиты выпускной работы Государственная аттестационная комиссия (ГАК) решает вопрос о присвоении выпускнику степени бакалавра.

I. ЦЕЛЬ И ЗАДАЧИ ВЫПУСКНОЙ КВАЛИФИКАЦИОННОЙ РАБОТЫ

При выполнении ВКР студент закрепляет и расширяет полученные знания по профессиональным, специальным дисциплинам и дисциплинам специализации, углубленно изучает один из разделов специального учебного курса и развивает необходимые способности и навыки в самостоятельной научной работе.

ВКР студента представляет собой самостоятельно проведенное научное исследование студента, в котором раскрываются приобретенные им компетенции.

Студент в ВКР должен показать свое умение подбирать и использовать литературные источники (в том числе периодические издания). ВКР должна быть написана грамотным литературным языком, в структуре работы должна прослеживаться логика изложения материала, предложения и мысли студента должны быть аргументированы и обоснованы. Результаты, полученные студентом, должны иметь практическую и/или научную значимость и должны быть направлены на совершенствование соответствующей области исследований и практической деятельности.

Целями написания ВКР являются:

- Систематизация и углубление теоретических и практических знаний по направлению, их применение при решении конкретных задач;
- Приобретение навыков самостоятельной работы по применению теории в области направления и профилей, получаемых студентом;
- Овладение методикой исследования процессов, обобщения и логического изложения материала;
- Выявление подготовленности студента к самостоятельной работе.

При подготовке ВКР студенту необходимо решить следующие **задачи**:

- Определить актуальность выбранной темы и ее разработанность, поставить цель и задачи исследования;

- Ознакомиться с теоретическими положениями, монографиями по избранной теме, как отечественными, так и зарубежными и иными научными публикациями;
- Изложить свою точку зрения по дискуссионным вопросам, относящимся к теме исследования;
- Собрать необходимый практический материал для конкретизации исследований;
- Провести систематизацию и анализ собранных данных, используя соответствующие методы и модели;
- На основе выполненного анализа разработать конкретные выводы и предложить рекомендации по теме своего исследования;
- Оформить выпускную квалификационную работу согласно установленным требованиям.

II. ПОРЯДОК ВЫПОЛНЕНИЯ ВЫПУСКНОЙ КВАЛИФИКАЦИОННОЙ РАБОТЫ

2.1. ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ВЫПОЛНЕНИЯ ВЫПУСКНОЙ КВАЛИФИКАЦИОННОЙ РАБОТЫ

Выпускная квалификационная работа выполняется студентом на основе разработанного **научным руководителем** задания, в котором примерно устанавливаются сроки выполнения ВКР в целом и отдельных его частей, сроки сдачи на кафедру и дата защиты. Основными этапами выполнения выпускной квалификационной работы являются:

- подготовительный: выбор темы, утверждение ее заведующим выпускающей кафедрой и назначение научного руководителя, поиск источников информации и составление библиографии;
- основной: изучение и анализ научной и специальной литературы, а также других источников информации, изложение содержания выпускной квалификационной работы и его оформление (подготовка презентации);
- заключительный: подготовка к защите и защита выпускной квалификационной работы перед членами Государственной аттестационной комиссии.

2.2. ВЫБОР И УТВЕРЖДЕНИЕ ТЕМЫ

Перечень примерных тем работ разрабатывается выпускающей кафедрой с учетом актуальности тем, научной специализации кафедры и ее преподавателей. Студент имеет право выполнять ВКР по теме, отличающейся от утвержденной кафедрой тематики (но соответствующей направлению и профилю кафедры).

Студенту предоставляется право выбора темы ВКР. При этом следует руководствоваться актуальностью проблемы, возможностью получения реального теоретико-методического материала по избранной тематике (в том числе с учётом опыта, полученного на учебной и производственной практиках). При определении темы следует учитывать профиль научной

проблемы, разрабатывавшейся студентом в периоды прохождения практик или тематику ранее выполненных им курсовых работ.

2.3. НАУЧНОЕ РУКОВОДСТВО И КОНТРОЛЬ ЗА ВЫПОЛНЕНИЕМ ВКР

Для оказания студенту теоретической и практической помощи в период подготовки ВКР за ним закрепляется научный руководитель.

Совместно с научным руководителем студент разрабатывает план ВКР. Одновременно разрабатывается задание выполнения ВКР.

Выполнение ВКР должно осуществляться студентом в соответствии с заданиями, которые отражают соответствующие части ВКР. Студент поэтапно представляет их руководителю на проверку.

Руководитель должен:

- оказывать практическую помощь студенту в период работы над ВКР и в составлении плана работы;

- проводить квалифицированные консультации по выбору методики исследования объекта ВКР, подбору литературных и иных источников, фактического материала, структуре ВКР;

- осуществлять систематический контроль за ходом выполнения работ для своевременного предупреждения срывов сроков выполнения;

- дать оценку качества выполненной работы и соответствия ее нормативным требованиям (отзыв руководителя);

- проводить предварительную защиту, дать оценку ВКР на заседании аттестационной комиссии (сделать предложения о выдвижении работы на конкурс, к публикации, продолжению исследований и т.д.).

В обязанности студента по выполнению выпускной квалификационной работы входит:

- для выбора темы ВКР и обоснования ее актуальности необходимо изучить популярную, учебную, специальную и научную литературу;

- определить цель работы и задачи, решение которых предполагается выполнить в рамках ВКР;

- согласовать с руководителем структуру (содержание) ВКР, а также список литературы и библиографических ссылок, приложений;

- устранить недостатки и замечания руководителя, высказываемые в ходе работы;

- подготовить письменный доклад для защиты ВКР перед государственной аттестационной комиссией, сделав при этом акцент на личный вклад автора (предложения, результаты, полученные лично автором);

- предоставить ВКР для предзащиты на «выпускающую» кафедру не менее, чем за 3 недели до установленного срока защиты в ГАК;

- защитить ВКР перед государственной аттестационной комиссией.

Студенту следует периодически информировать научного руководителя о ходе подготовки ВКР, консультироваться по затруднительным вопросам, ставить руководителя в известность об объективных причинах отклонения от установленного графика выполнения.

За содержание ВКР, правильность и качество представленных в ней данных отвечает студент - автор ВКР.

Законченная ВКР, подписанная студентом и руководителем ВКР подлежит нормоконтролю, после чего представляется заведующему кафедрой. Заведующий кафедрой на основании этих материалов решает вопрос о допуске студента к защите и подписывает все необходимые документы. Выпускная квалификационная работа, допущенная к защите, направляется на рецензию.

III. СТРУКТУРА И СОДЕРЖАНИЕ ВЫПУСКНОЙ КВАЛИФИКАЦИОННОЙ РАБОТЫ

Титульный лист является первой страницей выпускной работы и оформляется по типовому образцу (образец предоставляет кафедра).

Язык выпускной квалификационной работы. Работа пишется на украинском языке (кафедра украинской филологии), русском языке (кафедра английской филологии).

Тексту выпускной квалификационной работы предшествует **оглавление или содержание** работы. Оглавление включает перечисление частей работы, начиная с введения и заканчивая приложениями, с указанием страниц. Заголовки содержания (оглавления) должны точно повторять заголовки в тексте. Желательно, чтобы содержание помещалось на одной странице. Для этого, при необходимости, его печатают с интервалом меньшим, чем интервал основного текста.

Названия отдельных глав должны согласовываться с темой выпускной работы, а названия параграфов должны согласовываться с названиями соответствующих глав (но не совпадать с ними!); а также должны быть краткими, состоять из ключевых слов, несущих основную смысловую нагрузку.

Введение является вступительной частью выпускной квалификационной работы, в которой необходимо:

- обосновать актуальность выбранной темы с точки зрения практического решения актуальной проблемы;
- назвать основную цель работы и подчиненные ей более частные задачи, решение которых связано с реализацией поставленной цели;
- определить границы исследования (объект, предмет);
- определить теоретические основы и указать избранные методы исследования;
- описать структуру работы;

Цель выпускной квалификационной работы определяется исходя из темы работы, а также направления проведения исследования. Поставленная цель разукрупняется на комплекс задач, которые решаются в работе. Эти задачи в последующем находят отражение в названиях параграфов и глав.

Задачи ставятся в форме перечисления:

- Изучить... (исследовать...) (проанализировать...).
- Установить... (выявить...) (показать...).
- Наметить...(установить...) (разработать...).

Описание решения поставленных задач должно составлять содержание глав ВКР, а их формулировки стать заголовками этих глав. Каждая задача в свою очередь представляет собой совокупность частных задач (подзадач), составляющих параграфы глав работы. Таким образом, от правильной постановки цели и задач работы зависит вся логическая структура исследования, обоснованность наименования его глав и параграфов.

Объект – это комплекс, по которому ведется исследование.

По объему введение должно составлять примерно 5-7 % от общего количества текстового материала (то есть 2-3 страницы).

Основная часть работы должна содержать теоретические и практические положения рассматриваемой темы (проблемы).

Как правило, **первая глава** должна носить теоретический (методологический) характер. Название главы в теоретической части может повторять название темы.

В этой главе:

- описывается сущность и характеристика основных положений исследуемой проблемы (понятие, сущностные характеристики, показатели);
- оценивается место и роль данного исследования;
- освещаются изменения изучаемого явления за последние годы с целью выявления основных тенденций и особенностей его развития;
- описывается (уточняется) система факторов, оказывающих влияние на изучаемый предмет, процесс или явление и исследуется механизм этого влияния;
- дается система оценки действия исследуемого направления

Эта глава пишется на основе обобщения литературных источников и других материалов. Литературный материал должен быть хорошо изучен, критически осмыслен и творчески изложен. Текстовый материал следует проиллюстрировать таблицами, графиками, диаграммами, схемами. Каждая иллюстрация должна помещаться лишь после упоминания о ней в тексте, иметь подрисуючную или надтабличную подпись. В разделе должны содержаться ссылки на источник. Объем первой главы 15-20 страниц.

Вторая глава

На основе отобранного практического материала проводится необходимый анализ изучаемой проблемы с использованием различных современных методов анализа.

Полученные результаты рекомендуется оформить в виде таблиц, графиков, диаграмм, которые по необходимости могут быть расположены в тексте или вынесены в приложения.

Объем аналитической части обычно составляет 20-25 страниц текста, в зависимости от избранного направления исследования и личного творческого подхода студента. Эта глава может состоять из 2-3 параграфов логически взаимосвязанных.

Третья глава пишется в зависимости от выбранной темы.

Заключение (3-4 страницы текста) должно отражать теоретическую и практическую значимость выполненной работы. Оно включает в себя:

- оценку общего состояния объекта исследования и/или оценку изученности исследуемой проблемы;
- итоги анализа показателей по теме; обобщенные выводы по оценке существующего положения дел и выявленных проблем.

Допустима нумерация сделанных выводов.

Библиография (список использованных источников информации) составляется в алфавитном порядке с полным описанием источников, использованных при выполнении работы. Каждый включенный в список источник должен иметь отражение в любом из разделов выпускной работы и на него необходимо делать ссылки в тексте.

Приложения к выпускной квалификационной работе могут включать первичный исследовательский материал: анкеты, статистические данные, схемы, таблицы и другие вспомогательные материалы, на которые есть ссылки в тексте работы. Их наличие и качество свидетельствуют о глубине проработки материала по избранной теме, а также являются подтверждением обоснованности выводов и предложений.

Приложения подлежат нумерации в той последовательности, в которой их данные используются в работе.

IV. ОФОРМЛЕНИЕ ВЫПУСКНОЙ КВАЛИФИКАЦИОННОЙ РАБОТЫ

Общие положения оформления:

Шрифт – 14, Times New Roman, интервал - 1,5. Размер полей: слева – 30 мм, справа – 10 (15) мм, сверху, снизу - по 20 мм. Объем более 50 страниц. Страницы должны быть пронумерованы сквозным порядком, включая приложения. 1-й лист: Титульный лист «Выпускная квалификационная работа», 2-й лист - Содержание (нумеруется «2»). Выпускная квалификационная работа должна быть прошита. Отзыв руководителя, справка об успеваемости и рецензия подшиваются в начале работы в файле.

Заголовки

Название и нумерация глав, разделов, параграфов, пунктов в тексте работы и в оглавлении должны полностью совпадать. Заголовки глав (разделов) печатают симметрично тексту прописными (заглавными) буквами. Заголовки параграфов, пунктов печатают строчными буквами (кроме первой прописной), шрифт 16. Все заголовки работы выравниваются по центру страницы и отделяются от текста или других заголовков 2- 3 интервалами сверху и снизу. Переносы слов в заголовках исключают. Знаки (точку или двоеточие) в конце заголовков не ставят. Если заголовок состоит из двух предложений, их разделяют точкой. Не допускается выделение заголовков другим цветом, подчеркиванием, отведением для них отдельных страниц работы. Каждую главу (раздел) основной части текста работы, а также введение, заключение, список использованных источников и литературы, приложения следует начинать с новой страницы. Параграфы и пункты оформляют на новой странице только в том случае, если от текста

предыдущего параграфа или пункта осталось на листе не более четверти свободного места.

Иллюстративный материал

Таблицы

Таблицы применяют для лучшей наглядности и удобства сравнения показателей. Название таблицы должно отражать ее содержание, быть точным и кратким. Его следует помещать над таблицей. Слово „Таблица— указывается один раз справа над таблицей. Если таблица не помещается на одной странице, то на следующем листе пишут (печатают): Продолжение таблицы.

Таблицы могут иметь нумерацию как сквозную, так и по главам (разделам). Номера таблиц обозначают арабскими цифрами. Страница с таблицей входит в общую нумерацию работы. Заголовки граф таблицы должны начинаться с прописных букв. Подзаголовки — со строчных, если они составляют одно предложение с заголовком, и с прописных, если они самостоятельные. В конце заголовков и подзаголовков таблиц точки не ставят. Заголовки и подзаголовки граф указывают в единственном числе. Графу „№ п. п.— в таблицу включать не следует.

Ссылки на таблицы должны быть косвенные. Если таблица заимствована из книги или статьи другого автора, на нее должна быть оформлена библиографическая ссылка (внутритекстовая или подстрочная). Примечания к таблицам пишутся под таблицами, независимо от того, связаны они с таблицей знаком сноски или обозначены словами „Примечания

Иллюстрации

В качестве иллюстраций в работах могут быть представлены чертежи, рисунки, схемы, графики, карты и фотографии. Их помещают в тексте или выделяют в отдельное приложение. Рисунки выполняют компьютерным способом. Фотографии должны быть четкими, контрастными, черно-белыми без фигурной обрезки краев. Если размеры фотографий меньше листа формата А 4, то они должны быть наклеены на стандартные листы белой бумаги. Все иллюстрации условно называют рисунками и подписывают словом „Рисунок—. Нумерация иллюстраций допускается как сквозная, так и по главам. Порядковый номер иллюстрации обозначается арабской цифрой без знака № и без точки. Если нумерация идет по главам, то перед порядковым номером иллюстрации ставят номер главы. В этом случае номер главы и номер рисунка разделяют точкой. Подпись или название иллюстрации помещают под иллюстрацией и всегда начинают с прописной буквы. В конце подписи точку не ставят. Иллюстрации должны быть расположены так, чтобы их было удобно рассматривать без поворота работы или с поворотом по часовой стрелке. Если автор комментирует иллюстрацию в тексте, он делает на нее ссылку, т. е. указывает порядковый номер, под которым она помещена в работе, например: (Рис. 5). На иллюстрации, заимствованные из работ других авторов, дается библиографическая ссылка (внутритекстовая или подстрочная).

Цитаты

При оформлении работ следует помнить, что цитаты должны применяться тактично по принципиальным вопросам и положениям. Не рекомендуется обильное цитирование (употребление двух и более цитат подряд). Не допускается соединять две цитаты в одну, это равносильно подделке. Могут быть пропущены отдельные слова, словосочетания, фразы в цитате при условии, что, во-первых, мысль автора не будет искажена пропуском, во-вторых, этот пропуск будет обозначен многоточием. Нельзя сокращать слишком длинную цитату путем отбрасывания ее части, если такое сокращение меняет смысл цитаты на противоположный. Цитировать авторов необходимо только по их произведениям (первоисточникам). Когда первичный источник недоступен, разрешается воспользоваться цитатой этого автора, опубликованной в каком-либо другом издании, т. е. во вторичном документе. При цитировании нужно соблюдать точное соответствие цитаты источнику. Допустимо лишь следующее отклонение — модернизация орфографии или пунктуации по современным правилам, если это не индивидуальная орфография или пунктуация автора. Цитаты, точно соответствующие источнику, обязательно закавычиваются. Кавычки не ставят в стихотворной цитате, выключенной из текста, в цитате взятой эпиграфом к книге или статье, а также в перефразированной, т. е. пересказанной своими словами цитате. На каждую цитату: дословную или перефразированную, закавыченную или незакавыченную обязательно должна быть оформлена библиографическая ссылка. Применение чужих мыслей, фактов, цитат без ссылки на источник заимствования расценивается по закону об авторском праве как плагиат.

Библиографические ссылки

При написании работ автор обязан давать библиографические ссылки на источник, откуда он заимствует материал или отдельные результаты. Библиографическая ссылка подтверждает фактическую достоверность работы, указывает сведения о цитируемом документе, дает возможность разыскать его и получить представление о содержании документа, его объеме, языке текста и прочем. Все библиографические должны быть внутритекстовыми.

Внутритекстовые ссылки

Внутритекстовые библиографические ссылки оформляют в тексте работы после цитаты в круглых или квадратных скобках. Если фамилия автора и заглавие цитируемого документа вошли в основной текст работы в качестве его неотъемлемой части, то в ссылке, оформленной в круглых скобках, эти сведения не повторяют, а приводят недостающие элементы описания. Если описание цитируемого документа включено в список использованной литературы и пронумеровано, то внутритекстовую ссылку нужно оформить в квадратных скобках. В них указывают номер, под которым дано полное описание документа в списке.

Если ссылаются на определенные страницы документа, ссылку оформляют следующим образом: В своей книге Н. А. Баскаков [20, с. 29]

писал: „.....— В ссылке на многотомное издание пишут также и номер тома. Если заимствуется идея, общая для разных работ одного или нескольких авторов, то в скобках указывают только номера этих работ.

Оформление списка использованных источников и литературы

Общие требования

Список использованных источников и литературы является органической частью любой исследовательской работы. Он помещается после основного текста ВКР и позволяет автору документально подтвердить достоверность и точность приводимых в тексте заимствований: цитат, идей, фактов, таблиц, иллюстраций, формул, текстов памятников и других документов, на основе которых строится исследование.

Если в список включаются все документы, изученные исследователем по теме, независимо от того, использовались они в работе или нет, список озаглавливают одним словом — литература.

Если включается только то, что анализировалось в обзоре и использовалось в виде заимствований в тексте, выбирается второй вариант заглавия — список использованной литературы. Наконец, если кроме литературы использовались еще и источники, исследователь останавливается на третьем варианте заглавия — список использованных источников и литературы.

Оформление списка литературы по ГОСТу (2011 года).

Формальных законодательных актов, жестко регламентирующих составление библиографического списка на сегодняшний день нет, существуют лишь общие рекомендации, на основании которых каждый вуз разрабатывает свои требования.

Порядок расположения литературы в списке.

Литература в списке располагают по алфавиту, сначала книги и статьи на русском языке, дальше на иностранных также в алфавитном порядке. Пронумерованы элементы списка арабскими цифрами по возрастанию.

Перед инициалами, после фамилии ставится запятая. Логика здесь не прослеживается, примем как аксиому. После названия книги располагается конструкция [Текст], а может быть [Карты], если речь идет об атласе или [Изоматериал], например, репродукции, т.е. следует описание содержимого.

В начале указывают фамилию автора, первую по алфавиту, перечисляют только троих членов авторского коллектива, расположенных в алфавитном порядке, остальные обозначают короткой конструкцией «и др.»

Чтобы книгу легче было найти в строке с её описанием обязательно указывают место издания, название издательства и год, в который книга увидела свет. За годом издания через тире следует количество страниц. В списках литературы встречаются сведения о количестве страниц в таком виде – 320 с. или в таком – С. 83–87. В первом случае это означает общий объем издания, во втором – автор использовал материал, расположенный только на указанных страницах.

V. ПРОЦЕДУРА ЗАЩИТЫ ВКР

Защита ВКР – завершающий и ответственный момент образовательного процесса. К защите выпускной квалификационной работы допускается лицо, успешно завершившее в полном объеме освоение основной образовательной программы по направлению.

Для усиления доказательности выводов и предложений студента доклад может сопровождаться презентацией.

Наиболее важными являются материалы, отражающие:

- цели и задачи ВКР;
- краткую характеристику объекта исследования;
- модели, методы и критерии принятия решений, используемые студентом;
- результаты исследований в виде схем, таблиц и др.;

В государственную аттестационную комиссию до защиты ВКР ответственным секретарем ГАК представляются следующие документы:

- выпускная квалификационная работа, оформленная в соответствии с требованиями и подписанная студентом, руководителем ВКР и заведующим выпускающей кафедрой;
- отзыв научного руководителя ВКР;
- рецензия на выпускную квалификационную работу за подписью рецензента, заверенную печатью организации;
- справка об успеваемости;
- книжка выпускника;
- доклад на защиту;
- электронный носитель с окончательной версией ВКР, с презентацией ВКР, выполненной в PowerPoint (не менее 10 слайдов).

Рецензирование

Рецензентами выпускных квалификационных работ могут быть:

- доценты, кандидаты наук;

Рецензия выполняется на соответствующем бланке. После рецензирования выпускная квалификационная работа с рецензией возвращается студенту.

Оформление отзыва

Отзыв заполняет руководитель выпускной квалификационной работы. В нем указываются основные задачи, поставленные перед студентом, дается оценка выполнения поставленных задач, уровень подготовки бакалавра, практическая значимость, недостатки выпускной квалификационной работы и т.п. Отзыв выполняется на соответствующем бланке.

Подготовка к защите и защита выпускной квалификационной работы

Защита выпускной квалификационной работы происходит на открытом заседании Государственной Аттестационной Комиссии, на котором могут присутствовать, задавать вопросы и обсуждать бакалаврскую работу все желающие. Задачей ГАК является определение уровня теоретической

подготовки студента, его подготовленности к профессиональной деятельности и принятия решения о возможности выдачи студенту диплома о соответствующей квалификации. Поэтому важно не только написать высококачественную работу, но и уметь квалифицированно ее защитить. Высокая оценка руководителя и рецензента может быть снижена из-за плохой защиты. Для успешной защиты необходимо подготовить текст выступления. Этот текст должен представлять собой сообщение длительностью не более 10 минут. В его содержание рекомендуется включить: 1. Обращение к присутствующим (приветствие, представление - по регламенту). 2. Название темы работы (если председательствующий незадолго перед этим объявлял тему, то повторять ее не нужно). 3. Актуальность изучаемой проблемы. 4. Цель, предмет, объект, гипотеза, задачи исследования. 5. Структура выпускной квалификационной работы. 6. Описание проведенных экспериментов и полученных результатов. 7. Основные выводы по работе. Общая схема доклада конкретизируется студентом совместно с научным руководителем. К защите желательно подготовить наглядные материалы. Они могут быть выполнены в виде презентации, плакатов или раздаточного материала. На презентации, плакатах в виде схем, таблиц и графиков могут быть представлены некоторые результаты проделанной работы. Поскольку на одну защиту по регламенту отводится ограниченное время, члены комиссии не имеют возможности подробно вникать в суть проделанной работы (исключение составляют научный руководитель и рецензент, которые не всегда входят в состав комиссии). Поэтому приобретают дополнительное значение факторы косвенной убедительности сообщения. Это значит, что студенту следует хорошо подготовиться к защите во всех отношениях. Ориентация на содержание материала, рациональная аргументация - прямой путь убеждения. Ориентация на личность выступающего, качество изложения, иллюстрации - косвенный путь.

По окончании доклада студенту задают вопросы председатель, члены комиссии, присутствующие. Вопросы могут относиться к теме бакалаврской работы или к проблемам крымскотатарского языка / крымскотатарской литературы / русского языка и литературы, поэтому перед защитой целесообразно восстановить в памяти весь курс и особенно те разделы, которые имеют прямое отношение к теме выпускной квалификационной работы. Студенту разрешается пользоваться своей бакалаврской работой. По докладу и ответам на вопросы ГАК судит о широте кругозора бакалавра, его эрудиции, умении публично выступать и аргументировано отстаивать свою точку зрения при ответах на вопросы.

После ответов студента на вопросы зачитывается отзыв научного руководителя, в котором излагаются особенности данной работы, отношение студента к своим обязанностям, отмечаются положительные и отрицательные стороны работы, а также оглашается внешняя рецензия. Затем предоставляется заключительное слово бакалавру.

VI ОЦЕНКА РЕЗУЛЬТАТОВ ЗАЩИТЫ ВЫПУСКНОЙ КВАЛИФИКАЦИОННОЙ РАБОТЫ

Рейтинговая оценка ответа бакалавра формируется из нескольких составляющих:

Критерии оценки

I Введение

- 1) логичность структуры выпускной работы, ее соотнесенность с предметом и задачами исследования;
- 2) обоснованность актуальности темы выпускной работы доказанность ее значимости для практики начального образования;
- 3) четкость и корректность методологических характеристик исследования (объекта, предмета, цели, задач, гипотезы)
- 4) комплексность, взаимодополнительность, достаточность методов исследования

II Теоретическая значимость работы

- 1) точность, непротиворечивость понятийно-терминологического аппарата исследований
- 2) глубина и критичность анализа научных источников;
- 3) логичность, последовательность, научность изложения;
- 4) достаточность теоретического обоснования исследования.

III Практическая значимость работы

- 1) научность, адекватность, объективность критериев;
- 2) валидность, достаточность, непротиворечивость диагностического инструментария;
- 3) информатичность и достоверность описания данных исследования, аналитичность их интерпретации;
- 4) описание формирующего этапа исследования.

IV Заключение, список литературы

- 1) обобщенность выводов, способность к рефлексивной оценке результатов исследовательской работы;
- 2) соблюдение библиографических норм оформления списка научной литературы;
- 3) количество и разнообразие источников (книги, журналы, интернет), их соответствие теме выпускной работы;
- 4) использование различных методов представления результатов исследования (таблиц, схем и др.)

VI Процедура защиты

- 1) соблюдение норм профессионального поведения (техника речи, культура внешнего вида, психолого-эмоциональная саморегуляция);
- 2) профессиональная эрудиция и общая развитость;

3) умение строить устное выступление и аргументированно защищать свою исследовательскую позицию;

4) умение вести дискуссию, отвечать на вопросы.

Оценивается работа по 4-х балльной системе (отлично, хорошо, удовлетворительно, неудовлетворительно).

Оценка результата защиты бакалаврской работы производится на закрытом заседании ГАК. При оценке принимаются во внимание оригинальность и научно-практическое значение темы, качество выполнения и оформления работы, а также содержательность доклада и ответов на вопросы (критерии указаны выше). Оценка объявляется после окончания защиты всех работ на открытом заседании ГАК.

Помимо оценки, в качестве поощрения, ГАК определяет возможность рекомендовать материалы бакалаврской работы на конкурс бакалаврских работ, на конференции молодых ученых, к опубликованию в печати, к внедрению (в практику работы, в учебный процесс).

В случае если выставлена оценка «неудовлетворительно», ГАК определяет, может ли работа быть представлена к повторной защите (после доработки), или же необходимо сменить тему исследования, выбрав новую в установленном порядке. Повторная защита возможна в течение трех лет после окончания вуза, но не ранее чем через год.

ВОЗМОЖНЫЕ ТЕМЫ ВКР ПО УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

1. Західноєвропейська література в перекладацькій і літературознавчій інтерпретації Лесі Українки
2. Стилiстична парадигма поетичного образу Криму в дискурсі українських поетів
3. Мовні одиниці на позначення різновидів страв у сучасній українській мові
4. Жанр казки у творчій спадщині Івана Франка
5. Мовознавчі погляди Бориса Грінченка
6. Лексика тюркського походження в українській літературній мові
7. Мовознавча спадщина Івана Огієнка
8. Субстандартна лексика в сучасній українській публіцистиці
9. Драматичні поеми Ліни Костенко: систематика художніх образів і характерів
10. Парадигма постмодернізму у творчості Оксани Забужко
11. Сатиричний жанр у поемах і ліриці Тараса Шевченка
12. Лексичні діалектизми в ідіолекті Марії Матіос
13. Фразеологічні одиниці української мови з компонентами-символами ВОГОНЬ, ВОДА
14. Леся Українка та французька література
15. Українські фразеологізми з компонентами-соматизмами: семантико-граматичний аспект

ВОЗМОЖНЫЕ ТЕМЫ ВКР ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ

1. Особенности жанра антиутопии и их отражение в английской и американской литературе (на материале романа О. Хаксли «О дивный новый мир»).
2. Пейзажный дискурс лирики В.Вордсворта.
3. Современная американская публицистика: коммуникативно-функциональный аспект.
4. Многозначность английских глаголов перемещения в модуляционно-деривационном аспекте характеристики.
5. Особенности перевода английских имен собственных и топонимов на русский язык.
6. Концептуальные и вербальные метафоры в американских публицистических текстах конца XIX-начала XX вв.
7. Лингвопрагматические особенности англоязычных торговых названий на веб-сайтах интернет-сети.
8. Манипуляция в рекламных роликах (на материале анонсов комедийных фильмов)
9. Средства выражения модальности в трейлерах американских художественных фильмов
10. Когнитивный аспект исследования загадок (на материале английского и русского языков).
11. Значение экстралингвистического и социального фактора в формировании неологизмов.
12. Обучение иностранному языку учащихся старших классов с учетом лексико-семантической интерференции.
13. Формирование и функционирование фразеологизмов в системе английской компьютерной лексики.
14. Структурно-семантические особенности фразовых глаголов в современном английском языке.
15. Основные мотивы лирики Д.Г. Байрона и средства их художественного воплощения.
16. Лексические проблемы перевода романа С. Кинга «Мизери» на русский язык.
17. Специфика функционирования фразеологизмов в современном английском языке (на материале текстов СМИ и художественной литературы).
18. Способы интерпретации многокомпонентных словосочетаний в системе политической лексики и СМИ (на примере английского языка).
19. Особенности перевода страноведческих реалий и терминов в английском языке.
20. Проблема полисемии экономических терминов в современном английском языке.
21. Роль заимствований в формировании терминосистем современного английского языка.

ПОКАЗАТЕЛИ И КРИТЕРИИ ОЦЕНИВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ, А ТАКЖЕ ШКАЛ ОЦЕНИВАНИЯ

Компетенция	Уровни сформированности компетенции			
	Компетентность не сформирована	Пороговый уровень компетентности	Продвинутый уровень компетентности	Высокий уровень
	Неудовл.	Удовл.	Хорошо	Отлично
ОК-1	Мировоззренческая позиция не сформирована или сформирована на основе ложных ненаучных теориях	Мировоззренческая позиция неустойчива, опирается на отдельные несобранные научные факты, не выдерживает критики	Мировоззренческая позиция сформирована и доказана научными фактами	В основе мировоззренческой позиции личности лежат философские теории и знания
ОК-2	Гражданская позиция не сформирована	Гражданская позиция базируется на субъективном восприятии действительности, игнорируются научные факты и теории	Гражданская позиция сформирована и подтверждается научными фактами	В основе гражданской позиции лежат закономерности исторического развития общества
ОК-3	Основы экономических знаний не сформированы	Имеет частичные экономические знания, не позволяющие создать целостное представление о сферах жизнедеятельности человека	Владеет основами экономических знаний в различных сферах жизнедеятельности	Свободно использует основы экономических знаний в различных сферах жизнедеятельности
ОК-4	Основы правовых знаний не сформированы	Имеет частичные правовые знания, не позволяющие создать целостное представление о сферах жизнедеятельности человека	Владеет основами правовых знаний в различных сферах жизнедеятельности	Свободно использует основы правовых знаний в различных сферах жизнедеятельности
ОК-5	Не сформированы навыки коммуникации в устной и письменной формах на русском и иностранном языках для решения задач межличностного и межкультурного взаимодействия	Частично сформированы навыки коммуникации в устной и письменной формах на русском и иностранном языках для решения задач межличностного и межкультурного взаимодействия	Владеет коммуникативным и технологиями в устной и письменной формах на русском и иностранном языках для решения задач межличностного и межкультурного взаимодействия	Свободно владеет коммуникативным и технологиями в устной и письменной формах на русском и иностранном языках для решения задач межличностного и межкультурного взаимодействия
ОК-6	Не сформированы навыки работы в	Частично сформированы	Сформированы навыки работы в	Свободно владеет навыками работы в

	коллективе с учетом социальных, этнических и конфессиональных различий	навыки работы в коллективе с учетом социальных, этнических и конфессиональных различий	коллективе с учетом социальных, этнических и конфессиональных различий	коллективе, толерантно воспринимая социальные, этнические, конфессиональные и культурные различия
ОК-7	Не сформированы навыки самоорганизации и самообразования	Частично сформированы навыки самоорганизации и самообразования	Сформированы навыки самоорганизации и самообразования	Свободно владеет навыками самоорганизации и самообразования
ОК-8	Не владеет методами и средствами физической культуры для обеспечения полноценной социальной и профессиональной деятельности	Частично владеет методами и средствами физической культуры для обеспечения полноценной социальной и профессиональной деятельности	Владеет методами и средствами физической культуры для обеспечения полноценной социальной и профессиональной деятельности	Свободно владеет методами и средствами физической культуры для обеспечения полноценной социальной и профессиональной деятельности
ОК-9	Не владеет приемами оказания первой помощи, методами защиты в условиях чрезвычайных ситуаций	Частично владеет приемами оказания первой помощи, методами защиты в условиях чрезвычайных ситуаций	Владеет приемами оказания первой помощи, методами защиты в условиях чрезвычайных ситуаций	Свободно владеет приемами оказания первой помощи, методами защиты в условиях чрезвычайных ситуаций
ОК-10	Не владеет основными положениями и методами социальных и гуманитарных наук, в том числе психологии и педагогики, в различных сферах жизнедеятельности	Частично владеет основными положениями и методами социальных и гуманитарных наук (наук об обществе и человеке), в том числе психологии и педагогики, в различных сферах жизнедеятельности	Владеет основными положениями и методами социальных и гуманитарных наук (наук об обществе и человеке), в том числе психологии и педагогики, в различных сферах жизнедеятельности	Свободно владеет основными положениями и методами социальных и гуманитарных наук (наук об обществе и человеке), в том числе психологии и педагогики, в различных сферах жизнедеятельности
ОПК-1	Студент не может продемонстрировать наличие представления об истории, современном состоянии и перспективах развития филологии в целом и ее конкретной профильной области.	Студент знает основные моменты исторического развития, современного состояния и перспективы развития филологии в целом и ее конкретной профильной области, однако не может дать самостоятельный и завершённый ответ.	Студент знает основные моменты исторического развития, современного состояния и перспективы развития филологии в целом и ее конкретной профильной области, однако не может полностью аргументировать свою точку зрения.	Студент в совершенстве знает основные моменты исторического развития, современного состояния и перспективы развития филологии в целом и ее конкретной профильной области и может аргументировать свою точку зрения.

				дать самостоятельный полный ответ.
ОПК-2	<p>Студент не владеет знанием основных положений и концепций в области общего языкознания, теории и истории основного изучаемого языка (языков), теории коммуникации. Не имеет представления об основных понятиях и терминах.</p>	<p>Студент знает некоторые основные положения и концепции в области общего языкознания, теории и истории основного изучаемого языка (языков), теории коммуникации. Не всегда может критически оценить различные теоретические положения и концепции на основе общих принципов лингвистики.</p>	<p>Студент знает основные положения и концепции в области общего языкознания, теории и истории основного изучаемого языка (языков), теории коммуникации, оперирует основными лингвистическими терминами, релевантными для данной характеристики.</p>	<p>Студент знает концептуальные основные положения и концепции в области общего языкознания, теории и истории основного изучаемого языка (языков), теории коммуникации, оперирует основными лингвистическими терминами, релевантными для данной характеристики. Может критически оценивать различные теоретические положения и концепции на основе общих принципов лингвистики.</p>
ОПК-3	<p>Студент не способен продемонстрировать знание основных положений и концепций в области теории литературы, истории отечественной литературы (литератур) и мировой литературы; представление о различных жанрах литературных и фольклорных текстов. Не</p>	<p>Студент может продемонстрировать знание основных положений и концепций в области теории литературы, истории отечественной литературы (литератур) и мировой литературы; представление о различных жанрах литературных и фольклорных текстов, однако</p>	<p>Студент может прокомментировать основные положения и концепции области теории литературы, истории отечественной литературы (литератур) и мировой литературы; ориентируется в различных жанрах литературных и фольклорных текстов, демонстрирует</p>	<p>Студент свободно комментирует основные положения и концепции области теории литературы, истории отечественной литературы (литератур) и мировой литературы; легко ориентируется в различных жанрах литературных и фольклорных текстов,</p>

	может продемонстрировать навыки критического мышления.	ответы характеризуются несамостоятельностью и слабой научной аргументацией.	навыки литературоведческого анализа художественных произведений, однако не всегда способен выполнять анализ самостоятельно.	демонстрирует навыки профессионального литературоведческого анализа художественных произведений, свободно оперирует основными понятиями и терминами.
ОПК-4	Студент не владеет базовыми навыками сбора и анализа языковых и литературных фактов, методиками филологического анализа и интерпретации текста.	Студент знаком с базовыми навыками сбора и анализа языковых и литературных фактов, методиками филологического анализа и интерпретации текста, однако не всегда оправдано применяет те или иные методики анализа текстов, не может аргументировать свой выбор.	Студент владеет базовыми навыками сбора и анализа языковых и литературных фактов, методиками филологического анализа и интерпретации текста, однако не всегда может аргументировать свой выбор и самостоятельно завершить анализ.	Студент в совершенстве владеет базовыми навыками сбора и анализа языковых и литературных фактов, методиками филологического анализа и интерпретации текста, всегда может аргументировать свой выбор и подтвердить его собственными примерами, в состоянии самостоятельно делать научно обоснованные выводы по анализу и интерпретации текста.
ОПК-5	Студент не может продемонстрировать владение основным изучаемым языком в его литературной форме, базовыми методами и приемами различных типов устной и письменной	Студент проявляет некоторую осведомленность во владении основным изучаемым языком в его литературной форме, однако его ответ не может быть охарактеризован	Студент демонстрирует владение основным изучаемым языком в его литературной форме в объеме, достаточном для разговорно-бытового общения и общения на	Студент демонстрирует свободное владение основным изучаемым языком в его литературной форме в объеме, достаточном для разговорно-бытового общения и

	коммуникации на данном языке	свободным использованием различных типов устной и письменной коммуникации без существенных затруднений.	актуальную тематику без детализации, однако его ответ не может быть охарактеризован свободным использованием различных типов устной и письменной коммуникации без затруднений.	профессионального общения некоторых сфер жизнедеятельности, его ответ может быть охарактеризован свободным использованием различных типов устной и письменной коммуникации без затруднений.
ОПК-6	Студент не может решать стандартные задачи профессиональной деятельности на основе информационной и библиографической культуры с применением информационно-коммуникационных технологий и с учетом основных требований информационной безопасности.	Студент способен решать некоторые стандартные задачи профессиональной деятельности на основе информационной и библиографической культуры с применением информационно-коммуникационных технологий и с учетом основных требований информационной безопасности, однако допускает существенные неточности и ошибки.	Студент уверенно решает стандартные задачи профессиональной деятельности на основе информационной и библиографической культуры с применением информационно-коммуникационных технологий и с учетом основных требований информационной безопасности, однако не всегда самостоятелен в выборе средств и выводах.	Студент свободно решает стандартные задачи профессиональной деятельности на основе информационной и библиографической культуры с применением новейших информационно-коммуникационных технологий и с учетом основных требований информационной безопасности, всегда самостоятелен в выборе средств и выводах.
ПК-1	Не владеет способностью применять полученные знания в области теории основного изучаемого языка (языков) и литературы (литератур), филологического анализа и интерпретации текста в собственной	Частично владеет способностью применять полученные знания в области теории основного изучаемого языка (языков) и литературы (литератур), теории коммуникации, филологического анализа и интерпретации текста в	Владеет способностью применять полученные знания в области теории и истории основного изучаемого языка (языков) и литературы (литератур), теории коммуникации, филологического анализа и интерпретации текста в	Свободно владеет способностью применять полученные знания в области теории и истории основного изучаемого языка (языков) и литературы (литератур), теории коммуникации, филологического анализа и интерпретации текста в

	научно-исследовательской деятельности	собственной научно-исследовательской деятельности	собственной научно-исследовательской деятельности	собственной научно-исследовательской деятельности
ПК-2	Не владеет способностью проводить под научным руководством локальные исследования на основе существующих методик в конкретной узкой области филологического знания с формулировкой аргументированных умозаключений и выводов	Частично владеет способностью проводить под научным руководством локальные исследования на основе существующих методик в конкретной узкой области филологического знания с формулировкой аргументированных умозаключений и выводов	Владеет способностью проводить под научным руководством локальные исследования на основе существующих методик в конкретной узкой области филологического знания с формулировкой аргументированных умозаключений и выводов	Свободно владеет способностью проводить под научным руководством локальные исследования на основе существующих методик в конкретной узкой области филологического знания с формулировкой аргументированных умозаключений и выводов
ПК-3	Не сформированы навыки подготовки научных обзоров, составления рефератов и библиографий по тематике проводимых исследований, приемами библиографического описания	Частично сформированы навыки подготовки научных обзоров, составления рефератов и библиографий по тематике проводимых исследований, приемами библиографического описания; знание основных библиографических источников и поисковых систем	Сформированы навыки подготовки научных обзоров, аннотаций, составления рефератов и библиографий по тематике проводимых исследований, приемами библиографического описания; знание основных библиографических источников и поисковых систем	Полностью сформированы навыки подготовки научных обзоров, аннотаций, составления рефератов и библиографий по тематике проводимых исследований, приемами библиографического описания; знание основных библиографических источников и поисковых систем
ПК-4	Не сформированы навыки участия в научных дискуссиях, выступления с сообщениями и докладами, устного и письменного представления материалов собственных исследований	Частично сформированы навыки участия в научных дискуссиях, выступления с сообщениями и докладами, устного, письменного и виртуального (размещение в информационных сетях) представления материалов собственных исследований	Сформированы навыки участия в научных дискуссиях, выступления с сообщениями и докладами, устного, письменного и виртуального (размещение в информационных сетях) представления материалов собственных исследований	Полностью сформированы навыки участия в научных дискуссиях, выступления с сообщениями и докладами, устного, письменного и виртуального (размещение в информационных сетях) представления материалов собственных исследований

ПК-5	Не владеет способностью к проведению учебных занятий в организациях основного общего, среднего общего и среднего профессионального образования	Частично владеет способностью к проведению учебных занятий и внеклассной работы по языку и литературе в организациях основного общего, среднего общего и среднего профессионального образования	Владеет способностью к проведению учебных занятий и внеклассной работы по языку и литературе в организациях основного общего, среднего общего и среднего профессионального образования	Свободно владеет способностью к проведению учебных занятий и внеклассной работы по языку и литературе в организациях основного общего, среднего общего и среднего профессионального образования
ПК-6	Не владеет умением готовить учебно-методические материалы для проведения занятий и внеклассных мероприятий на основе существующих методик	Частично владеет умением готовить учебно-методические материалы для проведения занятий и внеклассных мероприятий на основе существующих методик	Владеет умением готовить учебно-методические материалы для проведения занятий и внеклассных мероприятий на основе существующих методик	Свободно владеет умением готовить учебно-методические материалы для проведения занятий и внеклассных мероприятий на основе существующих методик
ПК-7	Не владеет готовностью к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	Частично владеет готовностью к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	Владеет готовностью к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	Свободно владеет готовностью к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися
ПК-7	не готов к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	частичная готовность к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися, есть замечания, однако логика соблюдена.	готовность к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися продемонстрирована последовательно, но с некоторыми незначительными замечаниями.	готовность к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися продемонстрирована в полной мере
ПК-11	не владеет навыками участия в разработке и реализации различного типа проектов в образовательных,	владение навыками участия в разработке и реализации различного типа проектов в образовательных,	владение навыками участия в разработке и реализации различного типа проектов в образовательных,	владение навыками участия в разработке и реализации различного типа проектов в образовательных,

	научных и культурно-просветительских организациях, в социально-педагогической, гуманитарно-организационной, книгоиздательской, массмедийной и коммуникативной сферах	научных и культурно-просветительских организациях, в социально-педагогической, гуманитарно-организационной, книгоиздательской, массмедийной и коммуникативной сферах продемонстрирован о с замечаниями, однако логика соблюдена.	научных и культурно-просветительских организациях, в социально-педагогической, гуманитарно-организационной, книгоиздательской, массмедийной и коммуникативной сферах продемонстрирован о последовательно, но с некоторыми незначительными замечаниями	научных и культурно-просветительских организациях, в социально-педагогической, гуманитарно-организационной, книгоиздательской, массмедийной и коммуникативной сферах продемонстрирован о в полной мере
ПК-12	не способен организовать самостоятельный профессиональный трудовой процесс, владение навыками работы в профессиональных коллективах, способностью обеспечивать работу данных коллективов соответствующими материалами при всех вышеперечисленных видах профессиональной деятельности	способность организовать самостоятельный профессиональный трудовой процесс, владение навыками работы в профессиональных коллективах, способностью обеспечивать работу данных коллективов соответствующими материалами при всех вышеперечисленных видах профессиональной деятельности продемонстрирован а с замечаниями, однако логика соблюдена.	способность организовать самостоятельный профессиональный трудовой процесс, владение навыками работы в профессиональных коллективах, способностью обеспечивать работу данных коллективов соответствующими материалами при всех вышеперечисленных видах профессиональной деятельности продемонстрирован а последовательно, но с некоторыми незначительными замечаниями	способность организовать самостоятельный профессиональный трудовой процесс, владение навыками работы в профессиональных коллективах, способностью обеспечивать работу данных коллективов соответствующими материалами при всех вышеперечисленных видах профессиональной деятельности продемонстрирован а в полной мере

ОЦЕНКА ОТВЕТОВ СТУДЕНТОВ НА ГОСУДАРСТВЕННОМ ЭКЗАМЕНЕ

Оценка *«отлично»* ставится в том случае, если выпускник

- обнаруживает глубокие и разносторонние знания, содержание ответов свидетельствует об уверенных знаниях выпускника и его умении успешно решать профессиональные задачи, соответствующие присваиваемой ему квалификации;
- строит ответ логично в соответствии с планом;
- развернуто аргументирует выдвигаемые положения, приводит убедительные примеры;
- обнаруживает аналитический подход в освещении разных концепций, обосновывает свою точку зрения;
- демонстрирует умение анализировать и теоретически оценивать эмпирические факты;
- устанавливает междисциплинарные связи.

Оценка *«отлично»* ставится, если выпускник ответил на три вопроса: как минимум два из них получили полное решение (точные, правильные ответы) и третий вопрос имеет неполное решение (погрешности в представлении материала, фактические неточности).

Оценка *«хорошо»* ставится в том случае, если

- содержание ответов свидетельствует о достаточных знаниях выпускника и его умении успешно решать профессиональные задачи, соответствующие присваиваемой ему квалификации;
- выпускник строит ответ логично в соответствии с планом;
- допускает непоследовательность анализа в сопоставлении концепций и обоснования своей точки зрения;
- демонстрирует умение анализировать и теоретически оценивать эмпирические факты;
- не всегда может привести примеры.

Оценка *«удовлетворительно»* ставится в том случае, если

- содержание ответов свидетельствует об удовлетворительных знаниях выпускника и о его ограниченном умении решать профессиональные задачи, соответствующие присваиваемой ему квалификации;
- выпускник не может достаточно логически выстроить свой ответ, не имеет плана ответа или план ответа соблюдается непоследовательно;
- обнаруживает слабость в развернутом раскрытии сущности категорий, владея знаниями только отдельных базовых понятий;
- декларирует выдвигаемые положения без достаточной аргументации;
- не может связать теорию с практикой.

Оценка *«неудовлетворительно»* ставится в том случае, если

- содержание ответов свидетельствует о слабых знаниях выпускника и о его неумении решать профессиональные задачи, соответствующие присваиваемой ему квалификации;

- выпускник не может логически выстроить свой ответ, не имеет плана ответа;

- не владеет знаниями базовых понятий;

- обнаруживает незнание терминологии;

- не может связать теорию с практикой.